

20
145

30+

TÖRVÉNYHATÓSÁGI RENDSZER

és

FELELŐS KORMÁNY.

IRTA

írj. OKOLICSÁNYI JÓZSEF.

5.

(Bolti ára 1 frt. o. é.)

MISKOLCZ, 1868.

NYOMATOTT RACZ ADAM KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

DR. BALLAGI GÉZA

RECEIVED

DR. BALLAGI GÉZA

1908

1908

I. RÉSZ.

Az Európai népcsaládok között egyedül az angol az, mely alkotmányos törvényeire nézve, régibb a magyarnál, a britt nép alaptörvényeit I-ső Henrik királytól nyerte 1101-ben a Charta libertatumokmányt, 1215-ben pedig a birodalom nélküli János királytól a magna charta (the great charter) csikartatott ki. A magyar nemesség 1222-ben vivta ki II-dik András királytól az arany bullát, ezen alkotmány levél biztosította azon sarkalatos jogait nemzetünknek, mely a lefolyt századok annyi véres zivatarjai között oly sok küzdelem közepette jelen korunkig fenmaradt, a nemzet vérébe nőtte be magát, és mintegy elidegenithetlen kincsévé vált, melyet nyolcz százados életének különböző korszakaiban bár mely megtámadások ellenében akart, és tudott is mególtalmazni.

A magyar nemesség e szép hazát vérével szerezvén meg, ezen váltság díj fejében alkotmányát nyerte meg fejedelmeitől. A magyar alkotmány tartóssága, és hogy oly sokféle, s annyi megtámadásoknak ellent állani képes volt, egyedül azon alapelvnek tulajdonítható, miszerint a nemzet hazájának sorsát saját befolyásával mindenkor és minden időben jogositva volt elintézhetni, ezen jogát a nemzet eleinte az Árpád házi, és vegyes

korszakbeli királyok uralkodásai alatt országgyűlésein személyesen gyakorolta, később a Habsburg házbóli királyok uralkodásával a tömeges országgyűlések képviseleti alakra változván át, II-dik Mátyás 1608-dik évi koronázás utáni I-ső törvénycikkében már körül van írva, kik birnak szavazattal az országgyűlésen. Ezen képviseleti alapra fektetett országgyűlések keletkezésével, miután a nemesség törvényhozói jogát a tömeges országgyűlések megszűnésével személyesen többé nem gyakorolhatta, ezen körülményből kellett szükségképen eredni a követ megbizási jognak, mely jogát a nemesség az 1848-iki törvények hozataláig, vagy is kiváltóságainak megszüntetéséig minden addig tartott hongyűlésein érvényesítette.

A megyei municipalis rendszer, hosszú idők folyamán fejlődött életképességre, miszerint napjainkban is összehasonlítva a mult idők viszonyain képződött tapasztalásainkat a jelen kor igényeivel, bátran elmondhatjuk, hogy a megyei intézménynek most sincs párja egész Európában, a miért is, az 1848-iki hongyűlés, az általa, a megyei hatóságról alkotott XVI-ik t. cikkében méltán nevezte ezt az alkotmány védbástyáinak, megyei rendszerünk életre valóságát ennek multjából leginkább ismerhetjük meg, alig van nemzet Európában, melynek alkotmánya oly különböző nemű megtámadásoknak lett volna kitéve, mint a magyaré, ha figyelemmel betekintünk hazánk történeti évkönyveibe, a mohácsi vérnapok után már az első évtizedben találkozni fogunk a római német császári birodalmi miniszterek beolvasztási irány politicalai elveivel, melyeket a legujabb időkig nem szüntek meg kísérlet képen alkalmazni, a magyar alkotmány megsemmisítésére, ezen kísérletek fejtették

ki a nemzetben három hosszú század lefolyása alatt azon ellentállási erőt, mely szívósságánál fogva sokszor véres harczok előidézésével, habár meg is tartotta a nemzet ezred éves alkotmányát, de e mellett a szakadatlanul létező küzdelem fennállásával; a nemzeti mivelődést más európai nemzetek, azon idők alatti előhaladásához mérve, egészen háttérbe szoritották, a miért is míg a nyugoti szomszéd európai nemzetek, a gazdaszat, gyár-
ipar, kereskedelem terén a vállalozási társulás utján hazájukat egy szép kertté alakították át, az alatt a szép Hunnia térei az idegen hatalom viselők által, az alkotmány elnyomására irányzott intézkedéseikből származó polgári véres harczok miatt honfiai véréből kövérültek meg. —

Azon biztosítékok, melyek alkotmányos állásunknak a multbani fentartására szükséges kellékei voltak, írott törvényeinkben léteztek, de fájdalom a valóságban azok soha nem alkalmaztattak, ennek oka azon körülményben keresendő, miszerint II-dik Lajos királyunk halála után a kormányzás székhelyét, Budát, az Ozmán hatalom elfoglalván, a magyar királyok, kik egyszersmind a római német császári birodalom fejedelmei is voltak, hazánkat többnyire helytartók által kormányozták, s miután a bécsi miniszterek felelőség nélkül minden időben, többnyire titkosan, közvetve, a magyar kormány élén figuráló államférfiak által avatkoztak be hazánk kormányzatába, a nemzet érdekeivel ellentétben álló kormány elvek alkalmazásával fejlődött ki a hazai sérelmek azon hosszú sora, melyeket a megyék, mint municipális hatóságok koronkint hiven jegyeztek fel három százados életük folyamán keresztül, és mint törvényhozói joggal felruházott testületek adták át megbizott kö-

veteiknek utasításként, hogy a nemzet ellen elkövetett ezen sérelmek, az időszakonként megtartott országgyűléseken orvosoltassanak.

Hazánkban ha megyei rendszer nem létezik, ha ezen intézmény ősi alkotmányunknak egyik fő sarkpontját nem képezi, ha nem lett volna joguk a megyéknek a kormány által kibocsájtott törvénytelen rendeleteket félre tenni, valamint ha a kormány részéről ezen eljárásból felmerülő sérelmek orvoslását nem lett volna alkotmányilag biztosított joga a megyéknek, a követeik részére adott utasításaik folytán koronkint országgyűlésein követelni, minden bizonnyal az anynyi vészek és hanyattatások közt, a magyar alkotmányos életnek még csak nyomai sem maradtak volna fel, de épen azért, mivel a magyar nemességnek az alkotmány által adományozott törvényhozói jogánál fogva, minthogy az ország közügyeit csaknem közvetlen intézte, és ez által az államnyi ügyek kizárólagosan gondjai tárgyát képezték, minek folytán az azok iránti érdekelttség életszükségévé vált, ezen viszony fejlesztette ki a nemzetben a polgári szabadság élvezésének azon élénk érzetét, a semmit rólunk és nélkülünk elvének a nemzet lelkébe való meggyökeresedését, melyet kiirtani szívéből csak egy hosszú erkölcsi hanyatlás, és több egymást követő nemzedékeknek gyámság alá helyezése képes volna véghez vinni.

A magyar alkotmány sok tekintetben, a többi európai alkotmányos nemzetekéhez mérve, csaknem páratlan volt a maga nemében, ha a nemesség helyett az összes nép élvezte volna ennek áldásait, ha a kormány

felelősségi intézmény ennek keretébe be illesztetett volna, ezen esetben bátran merem állítani, hogy az Angol alkotmányos intézményeket is túlhaladja a maga értékében, mert: mutathat-é fel nemzet Európában olcsóbb közigazgatást, mint nemzetünké volt, a cultus költségek, melyek oly államokban, mint Francia, vagy Spanyolország, hol az egyház javai a nép terheltetésének rovására, a kormány által elpazaroltattak, milliókra menő összegeket tüntetnek fel az évenként felvett államköltségvetésben, míg hazánkban minden felekezetnek meg lévén a maga vallási alapja az egyház, és tanodai szükségletek ezekből fedeztetnek; igaz, hogy tekintve a multban hazánk törvénykezési viszonyait, azt nem mondhatjuk, kivált a közelebbi időben, végtelen lassúsága miatt az újabb kor igényei szerint megfelelőnek, de azért miután az, ősi alkotmányunk szervezetének mintegy kifolyása volt, következésképen a multban, a kárhoztatást reá el nem mondhatjuk, mivel igen jól tudjuk, hogy hazánkban mint nemzet csak a nemesség szerepelt, tehát ősiségi törvényeinknek, a mennyire csak lehetett, biztosítani kellett a nemességet arról, hogy birtokait megtarthassa, hogy azok a hazánkban számosan létező idegen elemek kezeibe ne juthassanak, mert nálunk kiváló állam politicalai ok rejlett abban, hogy a birtok, és így a felsőbbség azok kezébe legyen, kik a közügyek vezetésére alkotmányos jogaiknál fogva hivatva voltak. Felesleges volna itt felhozni mind azon előnyöket, melyeket a magyar alkotmányos szabadság a magyar nemesség részére biztosított, hiszen igen jól tudjuk az ezekhez való szoros ragaszkodását az összes nemességnek, valamint azt is tudjuk, hogy ezt nem egyedül a magyar faj, hanem a Szent István koronájának összes területén min-

denféle nemzeliségek egyaránt élvezték ha nemesek voltak, és épen azért, a forradalom előtti időszakban bármily nemzeliségű egyén magát magyar nemesnek nevezte, és büszke volt arra, ezen ragaszkodást egyedül a magyar alkotmány czélszerű intézményei szülték.

II. RÉSZ.

Az 1848-iki törvények egy egészen átalakító korszakot idéztek elő a nemzet életében, a nyolcz százados szabaddalmi alkotmány megszünése után, egy egészen új államélet hajnala derült a nemzetre, minden hazafi lelkében ezen új korszak feltünésével, a nemesi kiváltságok koporsójánál azon eszme önkéntelen villant fel, valjon édes hazánkban az újkor törvényhozói a nép millióinak megadva az alkotmányos jogokat, lesznek-e képesítve oly rendszert alkotni, mely ezek segítségével annyi dicsőséggel, és oly sok veszélyek között, oly hosszú időn át, az alkotandó alkotmányos intézményekhez oly hő ragaszkodással fentarthassa magát, mint a kiváltságos alkotmányt a csak hatszázezerre menő nemesség fentartotta.

Az 1848-iki törvények, különösen a megyéktől, semmi nemű jogokat el nem vettek, ezen törvény hozásnak úgy is kiváló feladata volt a jogokat kiterjeszteni a nemzet minden osztályára, nem pedig korlátozni, igaz, hogy ezen törvények az új rendszert ki nem fejtették, hanem az ebben felállított alapelveknek kifejtését a következő törvényhozás feladatául tűzték ki, hogy az 1848. törvények a megyék szerkezetét minden erre vonatkozó jogaikkal épségében kívánták fentartani, ez ki tetszik

az ezen évi III-ik t. cz. 26-ik §-ból, a mely azt mondja, hogy az ország minden törvény hatóságainak eddigi törvényes hatósága ezentulis teljes épségben fentartandó. A megyei hatóságról alkotott XVI-ik t. cz. bevezetésében a megyéket, az alkotmányosság védbástyáinak nevezi, s azt mondja: hogy a közszabadsággal öszhangzásba hozatala tekintetéből a ministerium a jövő törvényhozás eleibe törvény javaslatot fog előterjeszteni, ezen törvényczik 6., pontjában, hol az ideiglenes megyei szerkezetről szól, mint egyelőre irányt látszik adni, hogy jövőre a megyék által gyakorlandó, és ezen törvény által a maga épségében fentartott jogokat kik, és minő mérvben fogják élvezni, midőn azt mondja, hogy a törvény által jogositottakon kívül a 48-iki törvényhozás után tartandó közgyűlésen azon megyei lakosok fogják a megyék rendezéséig létre jövőndő bizottmányi tagokat megválasztani, kiket a megyei lakosok községenkint ezen közgyűlésre képviselőkül utasítandnak, ezen idézett t. cz. b. pontjából már világosan kitetszik, először az, hogy a 48-iki törvények életbe léptetésével a bizottmányokat megalakító megyei közgyűlésen mind azon honpolgároknak szavazati jogát meghagyta, a kik evvel eddig is az ősi törvények értelmében felruházva voltak, — másodszer azokra nézve pedig, vagy is a nép osztályára vonatkozólag, kik a 48-iki törvények alkotása előtt polgári jogokkal nem bírtak, a községenkénti választhatás módját jelelte ki sinórmértékül, hogy ezen mód által a megyei közgyűléseken a község összes lakosait képviselhessék. Az idézett t. cz. d. pontja minden kétséget eloszlat arra nézve, mintha a 48-diki törvényhozásnak csak legkissebb részben is irányeszméje lett volna a megyei jogokat korlátozni, midőn a már emli-

tett pont azt mondja. Ezen állandó bizottmány a főispánnak, vagy távollétében az alispánnak elnökte alatt a megyei tisztviselőség hozzájárultával annyiszor, s addig, amint, s a meddig szükséges lennd összegyülvén, mindazon hatóságot fogja ideiglenesen gyakorolni, mely törvény, s alkotmány szerint a megyei közgyűléseket minden tekintetbe illeti.

a., A megyék legsarkalatosabb jogát képezi a törvényhozói jog vagy is a megválasztandó követeik részére adandó utasi.ások.

b., A megyei határozati jog a fennálló törvények szellemében.

c., A maga területén a saját szükségeire kivetendő házi adó meghatározása.

d., A kormány részéről leküldött felsőbb rendeleteknek a végrehajtás előtti megvitatása, és ha azok törvényteleneknek találtattak, — félretétele.

e., Az ország összes törvény hatósággávali szabad levelezés joga.

f., Tisztviselőinek ön maga általi megválasztatása, és az ezekkel való korlátlan rendelkezési joga.

Vóltak még, és vannak jelenleg is a magány közigazgatás terén több jogai a megyéknek, melyek véleményem szerint ennek, mint törvény hatóságnak természetből folynak ki, következésképen elidegenithetetlen tulajdonai lévén, azonban, szerintem sarkalatos jogaihoz nem számíthatók.

Az 1848-iki törvényhozásnak legfőbb vivmánya a felelős miniszteri intézmény, igaz hogy ezen kormány rendszer, mint idegen éghajlatú növény ültetett be hazánk földjébe, de megbecsülhetetlen kincset nyert ez által nemzetünk, miután ezen kormány szerkezet által vált

leheltségessé, hogy az idegen hatalom viselői hazánk kormányzati ügyeibe többé hivatalosan be ne avatkozhatnak, mert csupán ezen felelős miniszteri intézmény biztosíthatja a nemzetet mindazon törvény sértések, és az ezekből eredő sérelmek elő állásától, melyek a testületi kormány rendszer fonákságai, és hiányos szerkezete miatt, három hosszú század lefolyása alatt a nemzetet alkotmányos jogainak eltiprásával oly sokszor kikerítették, és ennek folytán a mindig nagyobb sérelmek felmerülésével a fegyveres felkelésekre kényszerítették, de a felelős ministeri intézmény csak azon esetben lehetend üdvös, és a nemzetre áldást hozó kormányrendszer, ha ezt hazánkban úgy fogjuk meghonosítani, hogy ha ezt mindazon nyomorúságos bureaucraticus centralizáló czafrangjaiból kivetkeztetjük, és a valódi felelősség talapzatára állítva, ősi municipalis alkotmányos intézményeinkkel összhangzásba hozva úgy fogjuk átídomítani, hogy a felelősség nagy elve mint láncz szem a kormány első közegétől kezdve szakadatlan sorozat szerint, az utolsó községi előljáró hatás köréig terjedjen ki. —

A felelős ministeri intézmény magyar ősi alkotmányunk keretébe igen könnyen beilleszthető, nincs semmi nehézség, mely gátul állana arra nézve, hogy a felelős ministeri rendszernek életbeléptetésével ennek létezése miatt municipalis jogainkat, melyekhez különös előszeretettel viseltetünk, bár mely kis részben feláldozni kellene, hogy a felelős ministeri intézmény, a megyei municipalis rendszerrel összeegyeztethetlen ezen állítást a doctrina emberei néhány nagyra vágyó jurnalisták, és az absolutisticus személyes törvény hozói jogra vágyó ugynevezett népképviselők találták fel, kik a

megyei rendszernek romjain kivánták a francia, spanyol, vagy olasz mintára a parlamentarizmus kormány rendszert felállítani, épen úgy, mint ezen előszámlált nemzeteknél divatozik, hol a nép, vagyis a nemzet a követek és kormány örökös gyámsága alá van helyezve, hol puszta választhatási jognál egyéb alkotmányos szabadságot nem élvezhet, hogy akadtak sokan hazánkban, kikre ezen csábítások hatottak, ezt én igen természetesen találom, miután még nálunk az együgyűek száma egész legio, kik saját fejükkal soha sem gondolkoznak, hanem másokat hagynak maguk helyett gondolkozni, de nem akarok semmit megelőzni, czélom lévén a jelen munkában a megye ellenségei által felhozott mindazon érveket czáfolat alá venni, melyeket ezek a municipalis rendszer megcsonkítására, vagy épen megsemmisítésére eddigelé felhoztak, melyekre nézve alább adandom elő véleményemet.

A megyéknek az 1848-iki törvényekben kifejtett alapokon való rendezéséig, az ezen törvényhozás után először tartott megyei közgyűlések, az ezen alkalommal választott bizottmányi tagokra ruházták át a XVI-ik t. cz. b. pontja értelmében mind azon jogok gyakorlatát, melyek a megyéket ugyan ezen t. cz. d. pontja értelmében oly értelemben illeti meg, mint a hogy a 48 előtti megyéket az megillette, ebből kifolyólag az országgyűlési követeknek nép képviselőlet alapján történendő választásáról szóló V-ik t. czik 6, 7 és következő §-aiban a választó kerületek alakítását, a választók összeírását, az összeírások folytán felmerülő felszólamlásoknak elintézését; — továbbá a választás napjának kitűzését, a választási elnök, és jegyző megválasztását, szóval mindazon intézkedéseket, melyek a megye kebelében lé-

vö választó kerületek képviselőinek megválasztására vonatkoznak, mindezek a megye hatás köréhez tartoznak — az ugyan ezen t. cz. 2-ik §-ában első helyen kijelentnek mind azon városi hatóságok, melyek követküldési joggal birnak, ezután minden egyes megye részére megvan határozva, hogy hány követet tartozik küldeni az országgyűlésére, ezen törvény szellemében tehát habár a képviselők a megye által kijelölt választó kerületenkint választatnak is meg, mindazon által mégis megyei követek, mert az idézett V-ik t. cz. 2-ik §-a nem egyes választó kerületekre ruházta a követ utasítási jogot, hanem világosan, és határozottan a nagyobb városoknak, és a megyéknek adta azt meg, hogy a követ megbizási jogot, ugy 1861-ben valamint 1865-ben a megyék nem gyakorolták, ezen jelenség részint a legközelebb mult absolut rendszer körülményeiből felmerülő politicalai okoknak tulajdonitható, melyekre nézve később, ezen munka folyamában nézeteimet előadandom, részint pedig azért, mivel a választó kerületenkinti választásra a választó tömeget a törvény szelleme csak választói képességgel ruháztatván fel, következésképen a törvényhozói, vagyis követ utasítási jog a XVI-ik t. cz. d. pontja értelmében jelenleg is a megyei bizottmányi gyűléseket illeti, melyeket a 48-iki törvényes alapon bekövetkezendő megyék rendezéséig ezen a megye legsarkalatosabb jogának gyakorlatára az idézett t. cz. b. pontja értelmében a nagy gyűlés hatalmazott fel. Ily módon fogta fel néhány megye 1861-ben az 1848-iki törvényeknek a megyékről szólló szellemét, minek folytán bizottmányi gyűléseikben a kerületenkint megválasztandó követeik számára utasításokat adtak, azokat a választó kerületekben a választás megtörténte előtt felolvasták,

azokat a követ jelöltek előtt kötelező erejűnek kimondták, s mindaddig a követjelöltekből nem választottak, míg ezen adott utasítások megtartására a jelöltek megválasztásuk esetére magukat határozottan nem kötelezték.

Az 1848-iki törvények szelleméből tehát önként foly azon következtetés, miszerint a megyei municipiumoktól az ezen törvények megalkotása előtt élvezett sarkalatos jogukat el nem vették, sőt inkább tekintve ezen törvények democraticus szellemét, az alkotmányos jogokat a népnek azon osztályára is bizonyos mértékben kiterjesztették, kik abban eddig nem részesültek, igaz hogy az országgyűlési követek megválasztására befolyó néptömeg részére, a qualificationak oly tág mértékbeni kiterjesztése folytán a 48-ik törvény V-ik czikke csak a választhatási jogot biztosította, de képzelhető e józan értelemben az, hogy az ily rendszer felállításával, mint a minő a kerületenkinti választás, mely célra a választó közönség három év elteltével egyszer, egy bizonyos meghatározott helyre gyűl össze, hogy ezen nagy választó közönség, tömegesen képesítve legyen a közhaza sorsát érintő oly nagy fontosságú ügyekről a megválasztandó követ részére utasításokat adni, mely ügyeknek szerencsés kivivásától függ jobbadán a korona és összes nemzet sorsa. Az idézett törvények épen e tekintetben kifejeletlenek lévén, a jelen törvényhozás feladata leendő a nemzet által gyakorlandó alkotmányos jogokbani részvétet oly minőség szerint szabályozni, hogy ez által minden nemű hazai osztály érdek kiegyenlítve legyen, és a különböző hazai erők működése a közös alkotmány épületének támogatása végett a közös cél elérésére egyesítenek.

III. RÉSZ.

A nemesi osztály által élvezett ősi alkotmányunk két nagy hiánya volt, az 1-ső a minden felelőséget nélkülöző testületi kormány, a másik az, hogy ezen alkotmányos jogokbani részesülhetést csak a nemesi kiváltságos osztály élvezhette az 1848-iki törvények épen azért váltak a nemzet előtt oly nagy horderejű törvényekké, mivel az ősi alkotmány hiányait teljesen kipótolni, és a jelenkor igényeihez képest ősi municipalis megyei szerkezetükkel össze egyeztetni volt kiváló feladata, és elengedhetetlen kötelessége ezen törvény hozásnak. Hogy alkotmányunknak ily módon való átalakítását Európában kivált pedig hazánkban a felmerülő forradalmi megrázkodtatások meggátolták, és az ez után bekövetkezett abszolút rendszer felállításával huzamos időkre halasztották el, ezen körülmény mindnyájunk előtt igen érezhetőleg a mai napig tudva van, a haza gyász évei nagy hazánkfia Deák Ferencz husvéti cikkének megjelenésével véget értek, ezen ponttól kezdve a haza sorsa iránt minden honfi keblét boldogabb remény szállta meg, a kifejletlen szerkezetű 48-iki törvényekben jövő alkotmányos szabagságunk alapzata le volt téve, e szerint egyedül magunktól függött, hogy annak századokra kiható

belbecset adjunk: tehát a jelen törvényhozásnak vált feladatává a már megkezdett művet oly életerőssé, és tartóssá felépíteni, hogy az így megalkotott alkotmányos építmény a nemzet előtt, ennek belbecse miatt ahhoz való ragaszkodásának oly hő tárgyává váljék, miszerint azt az idők minden viszályai között képes legyen megoltalmazni. —

1861-ben alkotmányos jogainknak ezen igen rövid ideig tartó visszaállítási évében, a doctrina, és központosítás emberei már hadat izentek a megyéknek, a hirlapokban vette kezdetét az eszmesurlódás, később át ment ez a törvényhatósági termekbe, akkor már azok közzül sokan, kik a hirlap irodalom terén szerepeltek, határozottan kimondották, miként a felelős ministeri intézmény összeegyeztelhetetlen a megyei municipiális szerkezettel, miszerint a követ utasítási jog többé nem gyakorolható a megyék által, mert már nincsenek többé megyei követek, kik a nemesi kiváltságos osztályt képviselték, hanem népképviselők vannak, kiket a nép kerületenkint választ, hogy ezen választott népképviselők nem a megyét, vagyis nem a megye érdekeit, hanem az egész országot képviselik, e szerint nem a választó kerület, hanem az ország követei, — hogy a törvények végrehajtására vonatkozólag a felelős ministerek a reájok ruházott felelősségnél fogva a megyékkel szemben nem kormányozhatnak, ha csak a törvényhatóságok minden kibocsátott rendeleteiket vak engedelmességgel végrehajtani nem fogják, hogy a megválasztott képviselők irányában, a választók részére elegendő biztosíték a követ által a megválasztása alkalmával adott becület szó, ki tudná elő sorolni mind azon számtalan állításokat, és vitákat, melyeket a központosítás hívei a Francia, Olasz, Spa-

nyol alkotmányok kártya váraiból évenként egyszer, mászor, rövid és hosszas tartalmú cikkeikben felhoztak, hogy ez által a szerintok igen boldogító centralisticus rendszert a nemzet előtt megkedveltessék, a megyei municipialis rendszert pedig gyökerébe megsemmisíthessék. Alig volt a hazában egy két napi-lap talán a „pesti Hírnököt kivéve egy sem, a mely ezen eszme harcznak uszáj vivője ne lett volna, hatott is igen sokakra ezen hirlapi hadművelet, mert fájdalom, hazánkban az együgyűek száma igen nagy, az ujitani vágyók serege pedig még nagyobb tömeget képez, annyival inkább, mert valjuk meg őszintén, a külföldi intézmények utánzása iránti vágy nálunk majd minden időben szenvedélyeink főtárgyát képezte.

A legközelebbi multban ősi alkotmányunkhoz azért ragaszkodtunk oly tántorithatatlan hűséggel, mert a közügyeinkbeni befolyásra nézve jogkörünk a megyei téren kijelelve, és meghatározva volt, a törvényhatósági termek voltak azon helyek, hol az alkotando törvények tárgyaira nézve a közvélemény megszületett, tehát a közvélemény az alkotmányos jogokat gyakorló összves nemesség szelleméből folyt ki, igaz hogy ez csak egy kiváltságos osztálynak vált tulajdonává, de ha tekintetbe vesszük, hogy az 1848-iki törvények megalkotása után az új szervezett alkotmány, ha a nép millióira, és így az egész nemzetre terjesztendi ki nem csak a pusztla választási, hanem a törvényhozói jogot is, — ezen esetben miveltségi, és vagyoni állásánál fogva számos földmivelőink, kereskedőink, gyárosaink, iparosaink, valamint a tudomány embereinek különböző osztályai foghatják gyakorolni mind azon jogokat, melyeknek a kiváltságos alkotmány szerint csak a nemesség volt kizárólagos osztályosa.

Hogy a központosító rendszer Franciaia, Porosz, Olasz mintára vonva, különösen a journalistákra, országgyűlési követekre nézve igen hizelgő állás, ez a dolog természetéből önként következik, a 446 képviselő közül, a többségben lévő párt Pestnek valamelyik szalodájába, mint az ezen helyiségben rendezett clubba öszszegyül, és ott mint a törvények alkotására monopoliomot gyakorló testület minden felelősség nélkül az öszszes nemzet rovására oly szellemű törvények alkotására adja meg az irány eszméket, — a minő ezen törvényhozó clubnak önkényesen tetszeni fog; az ezen clubba hozott határozatok ez után a törvényhozási termekben tellyes érvényre fognak emeltetni, melyek az öszszes nemzetre nézve kötelező erejűvé válnak. A hirlap szerkesztők hasonlóan a közvéleményt veszik monopolium alá, hazánkban még eddig a hirlapi irodalom nem fejlődhetett oda, hogy az egész országban létező pártoknak közlönye lehessen, nálunk még eddig úgy, mint Angliában rendszeresített, és az illető pártnak lekötelezett napi közlönyeink nincsenek, van egy pár napi lapunk ugyan, melyek egy, vagy másik párt irányelveit képviselik, de ezeknek hatásköre nem terjed oda ki, hogy azon pártnak, melyet képviselni hivatva vannak, egész kiterjedésbeni közös gondolkodás módját az ország közönsége előtt teljes mértékben tolmácsolhatná, mivel ezen párt közlönyökbe az illető szerkesztők vezérlete mellett ennek csak néhány munkatársai dolgoznak, kik igen sokszor saját magány nézeteiket úgy adják elő, mintha ezek az egész párttól elfogadott irányelvek lennének, nálunk egy politicalai cikk kiadatása hirlapok útján, egészen az illető szerkesztő önkényétől függ, mint-

hogy a párt tagok irányában nincs lekötelve, hogy nálunk a hírlap irodalom terén még biztos közvéleményt teremteni képtelenség, erre nézve még csak azt hozom fel: miszerint az olvasó közönségnek egy nagy része még jelenleg is nem azt veszi tekintetbe, hogy ki mit ír a lapokba, hanem hogy ki ir, és minő lapba írja ezikkeit, és így nem a leirt tárgyat bírálja meg magában hanem az író nevének nevezetelisége, és a lapnak hira, és rangja után ítéli meg az olvasott műnek belbecsét, az általam felhozott ezen példa világos tanúsága más európai alkotmányos nemzetekhez képesti hátramaradásunknak, de feltéve azt, ha nálunk épen ugy, mint Angliában minden vidéken, ahol értelmes emberek találtnak, political clubok léteznének is, és ezeknek feltétlenül lekötve lap szerkesztői volnának is; még azon esetben sem pótolnák ezek a közvéleménynek azon élet erős nyilvánulását, melyet a megyei szervezet törvényhatósági állásánál, és a mindennemű hazai érdekeknek összpontosításánál fogva, ezen helyen kifejezni, és nyilvánítani képesítve van, mert a political clubok keletkezésükre nézve többnyire magán jelleműek, míg ellenben a törvényhatósági szervezet már keletkezésére nézve is nyilvános jellemű lévén, a magányos érdekeket sobasem veheti ugy igénybe, mint a politikai clubok, hol a kozjó örve alatt igen gyakran a napi political irány az egyesek magány érdekeinek szolgájává lessz, ezen álitásom beigazolására elég példát hozhatnék fel a Franciaia nemzet történeléből, az 1789-ik évtől kezdve a mai napig.

A központosítás párthivei igen jól tudták azt, hogy a nemzet az 1848-iki törvények kivivásával, az ennek III.-ik cikkében foglalt felelős ministei intézménnyel alkotmányának egyik legdrágább kincsét nyerte meg,

épen ezért a megyei rendszer elleni izgatás czélpontjává a felelős kormány intézményt állították fel, okoskodásokban a vezérfonal mindenütt a megyei rendszernek a felelős kormánynyali összeegyeztethetlensége lüktetett fel, hogy ezen zavaros, és minden alapot nélkülözö érvtelen okoskodásuk az első meglepetésnél még jeleseb-jeinkre is hatottak, ezt a köztapasztalás bizonyította be, én részemről soha sem birtam felfogni, de még mai napig sem gyöztek meg a központosítás hívei a hírlapok hasábjain elárasztott e tárgyról szolló cikkekben, arról hogy a felelős parlamentaris kormány rendszer miért lehetne összeegyeztelhetetlen a magyar országai municipiumokkal, s különösen hogy az alsó házban a nemzet egyenes megbizásából küldött valódi képviselökből szerkezett törvényhozó gyűlésnek miért nem lehetnek felelősök az illetö ministerek akkor, midön a megbizás nélkü!, és így minden felelösség nélkül megválasztott követek házának az illetö ministerek felelősök lehetnek, meglehet, hogy az én logicam igen rossz, de a központosítók okoskodási tanát a felelösség elvére vonatkozva itt sehogy sem tudom utól érni, miután az okok lánczszeme itt megszakad, mert ha a ministerek nem a nemzetnek, hanem a nemzet által absolut törvény hozói hatalommal felruházott 446 követnek felelősök, ily módon a központosítók okoskodását felbirom fogni, de miután ök maguk is azt állitják, hogy a törvényhozó gyűlés alsóházának tagjai a nemzetet képviselik, akkor ezen nagyszerű testület miként lehet felelösség nélküli a nemzet irányában, midön a ministerek ellenben szigoruan felelősök minden kormányzati tetteikért ezen testület irányában, hogy a felelösség eszméjének láncz szeme itt meg szakad, ez kétségtelen valóság, hogy ily rendszer felállitásával

azon nemzetnek jogai mely az 1848-iki törvények keletkezésével egész zömével az alkotmány sánczaiba belépett, jövő alkotányos életére nézve nincsennek biztosítva, ez a dolog természetéből megfejthető.

Távol legyen tőlem, hogy én ezen munkámban eddig kifejtett, és ezután kifejtendő okoskodásaim folyamában a jelenleg Pesten székelő igen tisztelt honatyákat vádolni kívánnám, a forradalom után következt nyomor tellyes időszak, a hon elárvult gyászos viszonyain okulva oly hazafiakat képezett a jelen országgyűlésre, a kiknek törvényhozói működésökről, eddig csak tisztelettel, és elismeréssel szólhatunk, a teczhalottá vált hazában ennek felébredésével minden honfi keblébe bele voltak írva azon gyógyszerek, melyekkel az elalélt hazát az ellenségei által okozott sebekből kigyógyítani lehetend a nemzet 18 éves szenvedései után, ezen idő alatt távol tartva magát a közügyektől, azon nagy fontosságú kérdésekre nézve, mellyeknek megoldása a jelen hongyülés feladatává vált, nemis adhatott volna megbizott követeinek oly részletes utasításokat, melyek különben is tárgyaikra vonatkozólag avatott szakképzettséget igényelnek, de tagadom azt, hogy a jelen hongyülés képviselői minden megbizás nélkül foglalták volna el helyeiket, miután rendkívüli időben hivatott ösze a jelen hongyülés, mert még a municipiumok sem állittattak vissza, midön már Ő felsége a törvényhozó ház ajtajait megnyitatta, és így alkalma sem volt a nemzetnek azon a téren a hol törvényei által jogositva van, képviselőinek megbizást adhatni, azonban Deák Ferencz nagy hazánkfiában birt egy oly férfit, kinek vallásos erkölcsi elveit, politikai irányát, és a hon iránti tántorithatatlan hűségét telyesen ismerte, és az 1865-iki hongyülésre megvá-

lasztott, és elküldött képviselőinek azon általános utasítást adta, hogy a haza általános bizalmát kiérdemelt férfinak political elveit kövessék, később pedig midőn már a megyék az alkotmány helyreállításával alkotmányos működésüket megkezdték, az országgyűlésen eddig látott, és tapasztalt dolgok után nagy hazánkfia Deák Ferencznek valamint később a ministerium, és országgyűlésének bizalmi szavazataikat küldötték meg, az előadottak szerint tehát, miután a jelen hongyülés rendkívüli körülmények közt gyűlt össze, a nemzet részéről a követek részére adott megbizási jognak is rendkívüli módon kellett nyilvánulni.

Midőn ezen munkámban előadandó szerény véleményem nyilváníttása végett tollat fogtam kezembe, nem a jelen idő political viszonyai, hanem inkább nemzetünk jövő képe lebegett eszméim előtt, a multból vettem tapasztalást, és ebből következtetve a jövőre, a nép számára felépítendő alkotmányt, csak azon esetben képzelhetem századokat túl élő tartósságúnak, ha annak alapjait, a jelenkor törvényhozói, a nép valódi jogainak teljes biztosításával fogják kiépíteni, lélek emelő példa, és hízegő a nemzetre mindig, ha egyes nagy férfiakat bir fiaiban felmutatni a világnak, de azért akkor, midőn az alkotmány szelleméből kifolyó biztosítékáról van szó, midőn ezen biztosítékok a nemzet jelen, és jövőbeli fenállásáról kezeskednek, akkor egyesek jellemminőségétől tenni függővé, pusztá bizalmi uton a nemzet sorsát, ez valóságos balgatagság, és könnyelműség. Ha a nemzetnek csak választhatási joga van, akkor a biztosíték egyedül a megválasztott követ jellemminőségétől feltételeztetik, kire vak bizalommal bizza sorsát, hogy ez arról felelősség nélkül határtalanul rendelkezessék, hogy

a bizalmat elfogadó képviselőnek lelkiismerete lehete oly nyugodt, és tiszta, midőn ezek sorsa felett saját szenvedélyei, és önkénye folytán jogosítottatott határozni, mint a megbizást nyert követnek, ki az adott utasítás folytán meghatalmazóinak világos akaratát tellyesítvén, abban kötelességszerűleg jár el.

A legközelebbi időkbën többen találkoztak jelesebb hazánkfiai közzöl is, kik a központosítással össze kötött felelős ministeri intézményt csak azon alapokon képzelik fentarthatni, a mily erős szerkezetben Francia országban, a vastag központosítástól némileg eltérő gyengébb szerkezetben, de végtére még is csak központosítási formában Angliában fen áll. Szentkirályi Móricz úr a vármegyék rendezéséről szóló eszme töredékeiben, a 9-ik lapon ezt mondja: — „olt hol a nép képviseltetik, nem képviseltethetnek se egyének, se rendek, se testületek, hanem érdekek,“ tisztelt hazánkfia midőn az V-ik t. cikkben körülírt képviseletről okoskodik, kimondott állítását semmivel sem indokolja, de megvallom, az én fogalmam szerint logycai értelmet ezen állításból kivonni nem is lehet, mert ha a népképvisélet elvének meghatározása az hogy a választott követ a tisztelt úr előadása szerint sem a megyét, sem a választó kerületet, hanem az országot képviseli, ez egyént, rendet, testületet nem képviselhet, hanem csak érdeket, vagy is az ország érdekét, akkor ezen okoskodás fonalán az az országos érdek kiktől és honnan származhatik, és ezen érdekek képviselhetősére kik adják hát meg a megválasztott képviselőnek azt a jogosultságot, hogy ezen országos érdeket képviselhesse. én azt hiszem hogy egy political club, mely az ország szivében Pesten öszve gyűl, még országos érdeket nem képvisel, a hazai érdek, a nemzet e-

gyeseinek különböző módú, és állású osztályáiból, a testületek összegéből, miután szinte egyesek és testületek teszik az összes nemzetet, — emelkedhetik ki, ha ezen okoskodás állna, akkor mi szükség volna arra, hogy az ország minden vidékein a nemzet összessége által választassanak meg a képviselőket, hiszen józan értelem szerint országos érdek nem is lehet más, mint az, melyet a nemzet többsége vall saját érdekének, hiszen a testületek is egyes emberekből állanak, és az országban többségben lévő egyesek érdeke lehet csak az ország érdeke, e szerint az érdeket az egyénektől, és a testületektől külön választani nem lehet, miután az azoknak tulajdona, igen sok ilyennemű kifuzamodott eszméket olvastunk már több ízben a hírlapok hasábjain is, melyeket czáfolni azért nem lehet, mivel önmagukat az eszme kimondásával czáfolják meg. Továbbá ugyan ezen lapon azt mondja tisztelt hazánkfia: „A hol a képviselő felelős kormányval áll szemben, az utasítási jog képtelenség, mert parlamenti kormány a pártok egy bizonyos állandósága nélkül nem létezhet.“ Igen szomorú, és minden életrevalóságot nélkülöző kormány rendszer volna a felelős miniszteri intézmény, ha ennek fennállása csak egy bizonyos meghatározott helyen összegyűlő két vagy három száz egyénből álló pártnak hozzávaló ragaszkodásából merithetné létezésének életfeltételét, — ha ezen kormány intézmény fennálló szerkezeténél fogva nem létezhetnék csak úgy, ha ezt egy oly párt támogatja, mely senkinek, csupán önmagának felelős tetteiért, nagyobb elkárhoztatást nem mondhatott tisztelt hazánkfia, a felelős miniszteri intézménynek ősi alkotmányunk keretbeni beillesztésére nézve, mint midőn azt kimondotta, a hazai közönség eleibe kibocsátott munkájában, hogy az

a nemzet részéről adott utasítási jog mellett fenn nem tarthatja magát, a hazai összes törvényhatóságokban létező minden osztályú és sorsú polgárok összege teszi a nemzetet, az ezekben felmerülő érdekek ha ezek a többség szükségeiből születnek meg, igen természetes, hogy az egész ország érdekeivé válnak, ha Szentkirályi Móricz úr a felelős ministeri intézmény fennállását a megbízás nélküli országgyűlési képviselők többségben lévő pártjától feltételezi, az a kérdés az összes hazára nézve: valyon ezen párt a tisztelt úr kifejezése szerint képviselheti-e a nemzetnek oly csalhatatlanul kiváló érdekeit, kiket az V-ik t. cikkben körül irt választási rendszer szerint oly választók választottak meg képviselőknek, kik három évben egyszer jelenvén meg egy bizonyos helyen, ezek tömegében alig találkozik az összes választók számához mérve azoknak egy huszad része, kiket kiképzett, és az országügyei iránt valódi tudományos készültséggel felruházott férfiaknak lehet tartatni, vagy pedig a haza összes törvényhatóságai által határozott megbizással ellátott oly képviselők, kiknek utasításokat ezen törvény hatóságok összes értelmisége, valamint a haza összes egyes községeinek megválasztott képviselői adták, a józan értelem előtt azt hiszem, a tisztelt hazánkfia által előadott állítás megczáfolására ezen összehasonlítás igenis elegendő, az ambitio és nagyra-vágyás irányában azonban, mert ez akarta és jelenleg is akarja elvitatni, a nemesség által gyakorolt és most már az egész népre kiterjesztett törvényhozásbani befolytatás jogát, azok előtt ugy is siket fülekre találnék, bár minő érveket hoznék is fel czifrábnál czifrább sophismáik megczáfolására.

Tisza Kálmán úr, a parlamenti felelős kormány és

megyei rendszer czimű munkájának 51-ik lapján, hol a követutasítási jog felett pálczat tör, az általa fogalmazott ezen sorokat mindenütt átlengi az az eszme, hogy a képviselőért van a nemzet, nem pedig a nemzetért a képviselő, ezen állításomat a következő sorai igazolják: „vagy részletes utasításnak kellene adatnia, vagy csak az általános elvek mondatnának ki, ha részletes, az elvek alkalmazására is kiterjedő lenne az utasítás; feleslegessé válnék az országgyűlés, ki lenne zárva a kölcsönös capacitatio, nem kellene egyéb, mint az utasításokat összegyűjteni és azokból a többséget kiirni, a képviselőház egy szükségtelen és igen drága intézményné válnék, melynek, csak is oly esetekben lenne értelme, midőn a nézetek az utasításokban annyira szétágaznának, hogy a többséget kivenni azokból nem lehetne, akkor lehetne az a nézetek egyesítésének eszköze, de ha az intézménynek alapjául szolgáló szándékot veszeléyztetelni nem akarnók, ekkor is csak véleményt alapíthatna meg, melyet a képviselők még előbb küldöik jóváhagyása alá kellene hogy terjesszenek.“ Bár ki olvassa figyelmesen e sorokat, ezek szelleméből tisztán kiveheti azt, miszerint azok, kik a megye municipalis legfőbb jogának a követeknek adandó utasításnak ellenségei, az absolut törvényhozói jog gyakorolhatására vágnak és az országgyűlésen saját ön alkotott elveiknek kívánnak érvényt szerezni, ha egy felső házi tag nyilatkoznék így: teljes igazat adnék állításának, mert ez önmagát, vagy is saját elveit képviseli a felső házban, de nem bir iniciatívával, mely jog az alsó házat illeti, mint a nemzeti individualitás képviselő házat, a törvényhozó gyűlésnek nem az a célja, hogy az azt képező képviselők nagyszerű szónoklatok által ragadják

csodálatra a halgató közönséget, annak inkább a magyar tudományos akadémia palotájában van helye, hanem azért küldettek oda, hogy a nemzet szükségéhez mért, és a gyakorlati életben legkönnyebben alkalmazható törvényeket hozzanak, ha oly magas fokra fejlődött volna már az államtan ismerete, az összes hazában, vagyis az ezt képező összes törvényhatóságainkban, hogy oly részletes utasításokat adhatnának képviselőknek, miszerint ezeknek összegyűjtése által egy pár hét alatt, vagy éppen néhány nap alatt ezekből a nemzetre nézve legüdvösebb törvényeket lehetne alkotni, ezen körülmény a hazára nézve a legáldásthozóbb lehetne, mert végtére is rövid idő alatt célt érni a legnagyobb nyereség, e mellett nagy költségtől volna megkímélve a nemzet, melyet a huzamos ideig tartó országgyűlésre kellett áldoznia.

A tisztelt úr az 52-ik lapon azt mondja: „Ha pedig csak általánosságban adatnának ez utasítások, ott lennénk ismét ahol voltunk, mert ezen elvek alkalmazására nézve elő állhatna az eltérés a küldők és küldöttek nézete között, és az egy célból felállított elvekből számtalan esetekben éppen ellenkező nőhetné ki magát az alkalmazás által.“ — Itt ezután igen tisztelt hazánkfia Tisza Kálmán úr a fentebb álitott általános utasítások czélszerűtlenségére vonatkozva egy példát hoz fel t. i. a példát röviden kivonva, ha egy képviselőnek utasításul az adatnék, hogy a magyar ország és az örökös tartományok közt fenállott alkotmány vizsályt úgy igyekezzenek megoldani hogy magyar ország alkotmányos jogai és törvényes függetlensége ne veszélyeztessék, de e mellett a fejedelem azonosságából eredő kötelezettségek is szem előtt tartassanak, ezen kérdésre azt mondja tisztelt úr száz féle képen lehet felelni, ezt én kereken tagadom,

hogy alaposan az előadott viszonyra nézve általános utasítást ne lehetett volna úgy adni mely a küldők, és küldöttek elveivel az alkalmazás terén midőn már ezen általános utasítás törvényé vált, eltérést vagy épen összehangtalanságot idézne elő, mert már a jelen országgyűlés összehívása előtt az 1848-iki törvény III. cikkének 13-ik §-a értelmében, mintegy utmutatásként az egész nemzet előtt tudva vőlt hogy magyarországnak az osztrák örökös tartományokkal a sanctió pragmatikából kifolyólag, vannak bizonyos közösügyeik, milyen a birodalmi közös védelem, a kül diplomacia, és a tárgy természeténél fogva a külkereskedelem, e szerint igen határozott általános utasításként adhatták volna az összes hazai törvényhatóságok, ha t. i. a jelen országgyűlés összejövetele előtt léteztek volna, azon általános utasítást, hogy az ország erejéhez mérve oly arányba járuljanak követeik, ezen költségek fedezéséhez, a minő arányt a nemzet anyagi tehetsége viselni megenged, lett volna pedig ezen tárgyban azért általános, nem pedig részletes az utasítás, mivel a nemzet azon pénzügyi tételek adataiban, melyek a birodalom és magyar ország adózási rendszerének és közjvedelmeinek kulcsát képezték és képezik, nem lehetett annyira beavatva, hogy ezen tárgyra nézve alapos részletes utasítást adhasson.

Ha a majd 16 évig tartó absolut rendszer letünése után, midőn a nemzet szelleme teljes pangásban élt, a jövődöbéli alkotmányos életét leginkább érintő nagy fontosságú tárgyban képesítve lett volna, ha tér nyílik számára küldöttei részére általános megbizást adhatni, annyival inkább a jövőben, midőn a jelen hongyűlés által az alkotmány épülete már betetőzve lesz, képesítve lesz akár részletes utasítást, akár pedig általános meg-

bizást adhatni oly országos tárgyakra nézve, melyek a nemzet napi szükségeiből önként merülnek fel, vagy melyek az állam és birodalom fentartására elkerülhetetlen kellek, miknek megadása nélkül az fel nem álhat, ilyen p. o. a haderő számának meghatározása, a belső honvédelem mikénti rendezése, vagy a már rendezettnek módosítása, vagy oly hadi költségeknek megszavazása, vagy megtagadása, hol európai önállóságunk véttetik kérdés alá egy bizonyos időben kitörendő háború által. —

Tisztelt hazánkfia Tisza Kálmán úr az idézett munka 53-ik lapján azt mondja: „igaz ugyan, hogy minden egyes választó részese a nemzet felségi jogának, de e jog lehető élvezete abban áll, hogy hozzá járuljon ama testület megalakításához, mely egyes tagjai által minden jogosultak bizalmának kifolyása lévén, mindnyájok nevében a nemzet nevében gyakorolja azt. Mert ha minden választó testület külön fogja azt gyakorolni, az azok kebelében lévő többség nem álván majd sohasem a miveltség az emelkedettség oly fokán, hogy saját érdekei felett az általános országos érdekeket is láthassa, önálló helyi érdekek nevében száz felé fog az nyilvánulni, maga magát semmisíti meg egyes ellentétes részei által, végre nem az egész, de a részek levén a souverainek szét bomlásra vezet.“ Ezen állításában tisztelt hazánkfia maga elismeri azt, hogy a választó közönség a kerületenkinti választás által, csak a képviselő ház megalakítására lehet jogosítva, — másodszer képtelennek tartja ezen a külföldtől elfogadott igen kevés alkotmányos becszel bíró választási rendszert arra kiképezettnek, hogy a mint ezen munkám folyamában már magam is megjegyeztem, törvényhozói befolyást, a törvények alkotására gyako-

rolhasson, még is mindamelletty oly szorossan ragaszkodik ezen intézményhez, miszerint a következő sorokban a nemzet képviseltesét más módok által czélszerűbben nem is véli alkalmazhatónak, hogy pedig a nép alkotmányos törvényhozói és választási jogát megyeszerte gyakorolhassa, ezen módot csaknem képtelenségnek állítja fel, e szerint okoskodása fonalán a czél itt mindég oda irányul, hogy a nemzet, a kormány, de különösen a törvényhozói jog befolyása tekintetében, az általa teljhatalommal megválasztott képviselői örökös gyámsága alá helyeztessék, — magam is azt állítom a mint ezen munkámban már fentebb előadám, miszerint az 1848-iki V-ik t. cikkben felállított választási qualificatióknál fogva a választást gyakorló keruletök közönségei oly módon a mint megalakítva vannak, időre, számra, és niVELtséguknél fogva utasítást, még pedig oly neműeket, melyek a közhaza nagy horderejű érdekeit érintik, megválasztott képviselőiknek nem adhatnak, de kérdem ha a felelős ministeri intézmény, mely a nemzetnek legnagyobb kincse azért, mivel minden idegen befolyástól menten önkormányzatát alapítja meg, ha csak ezen a külföldtől átvett nyomoruságos czafranggal álhata fen, mely rendszer felett az eddigi rövid tapasztalás is már pálczát tört, ugy, bátran elmondhatjuk hogy csak látszólagos, és csupán illusiót magában foglaló alkotmányt nyertünk volna az 1848-iki törvények által, mivel addig legalább körül belül 600,000, nemes gyakorolta a nemzet souverenitás jogát, mig az újabb törvények szerint 446 mindenható képviselő a nemzet elveinek képviselete nélkül rendelkezik arról, 13 millió ember rovására, és ezen testület képviselő testületnek nevezi magát, de azoknak a kiket csak szóval, illusorie

képvisel, saját meggyőződéseiket, tiltva van megbizottjaik részére utasításként adhatni. Igen helyesen jegyzé meg azt is a tisztelt ur, hogy ezen választó testület nem áll a miveltség azon színvonalán, hogy az állam összes érdekeit felkaroló, a politica igényeit felfogó megbizást adni képes legyen. A ki valaha ezen nyomorúságos választási rendszert feltalálta, az bizonyára az alkotmányosságot külszinüleg játszó absolutisticus rendszernek igen kiképezett mestere lehetett, az értelmiséget a közjóra czélozó hatáskörével a nyers tömeg rovására jobban szétforgácsolni alig lehet, mind ezen rendszer által, hiszen naponta tapasztaljuk, mióta a választó kerületek felállnak, hogy kivéve azon eseteket, midőn egyeseket az általános közvélemény felkarol, minő erkölcsstelen, és olyan eszközöket kelletik felhasználni a legjelesebb egyéniségek mellett is, mihelyt egy ellenjelöltjük támad, ennek megválasztására, hogy a kijelelt egyéniség ezen aljas uton összeszedett szavazatok többségéből a közjönak meggyeressék, hiszen általánosságban tudva van az egész haza előtt, hogy a választó kerületenkinti megválasztott követek nem az erkölcsi és political meggyőzésekéből származó szavazatok összegéből nyerték meg képviselői állásukat, hanem borral, pálinkával a felekezetes vallási szenvedélyek felkorbácsolásával, a pénzzel való vesztegetésnek mindenemű kísérleteivel foglalták azt el. Midőn egy ily nemű alkotmányos intézmény oly rövid tapasztalás után annyira használhatatlannak következményeiben a legrosszabbnak bizonyult be, mégis ez mindezen jelenségek daczára fentartatni czéloztatik, lehetetlen mást gondolni, mint azt, hogy ennek fenálhatásával mint eszköznek a czélra kívánják a központosítók ambitióból és nagyra vágyásból

a nemzettől küldötteik által gyakorlandó törvényhozói jogát azért elvitatni, hogy avval korlátlanul rendelkez-
hessenek, a nemzetet pedig a külföldi alkotmányok min-
tájára örökös gyámság alá helyeztessék.

Már fentebb említém ezen munkám folyamában mi-
ként a jelen hongyülés rendkívüli körülmények között
gyülvén össze a nemzet részéről a régi megyei rendszer
alakjában utasításokkal el nem láttathatott, de azért sen-
kinek sem lehet állítani azt, hogy a jelen hongyülés meg-
bízás nélkül fogott volna nagy fontosságú munkájához,
nagy hazánkfia Deák Ferencz az általa fogalmazott, és
az 1861-iki országgyűlés eleibe bemutatott felirati ja-
vaslatába, mely később általános többséggel elfogadhatott,
kijelelte mindazon alapelveket, melyeket úgy az akkori,
mint az 1865-iki országgyűlésének kiindulási ponttul
kellett választani a nemzet ezen politicalai irány-elveket
sajátjának vallván, úgy 1861-ben a hongyülés alatt, mint
ennek berekesztése után valamint a jelen hongyülésen a
haza összes törvényhatóságai bizalmat szavaztak a nagy
férfiúnak, sőt a választó kerületek által történt képvisel-
ők megválasztása alkalmával is, a választók világosan,
és határozottan kijelentették képviselőiknek, hogy ezen
politicalai irányelveket mindenkor követni igyekezzenek,
ha a jelen országgyűlést megelőző időszakban már a me-
gyék visszaállítottak volna, akkor az 1848: XVI-ik t.
d. pontja értelmében a megyei bizottmányok adhattak
volna utasításokat a választó kerületekben megválaszt-
tandó képviselők számára is, miután a megyei bizottsá-
gok azon választó polgárokat is képviselik, ezen t. cikk
b. pontja értelmében kiket az V-ik t. czikk követ vá-
laszthatási joggal felruházott. Igen jól tudom, hogy a
központosítási rendszer párt hivei, miután az idézett

t. cikkeken körülírt megyei jogok nem meghatározott rendszer alakjában vannak fogalmazva, hogy ezen törvényt mindenféle elferdítésekkel, és ügyvédi ál okokkal kívánnák sarkaikból kiforgatni, és azoknak egész más értelmezést adni, mint a minőt magukban foglalnak, de azt határozottan még sem merik állítani, miután a megyék municipális jogairól a XVI. t. cikk d. pontja igen határozottan nyilatkozik, hogy a törvények hozatalára való befolyási jogát a megyéktől elvette volna az 1848-iki törvényhozás, épen azért, mivel igen gyenge alapokra fektethetik okaikat, vitatkozásaik folyamában mindenütt állították fel alapelvül azon vezéreszmét, mi szerint a parlamentaris felelős kormány a megyei rendszerrel összeegyeztethetetlen, mert igen jól tudták, hogy a nemzet a felelős kormányrendszert, melynek megnyerése oly régen minden ohajtásainak tárgya volt, semmi áron, bár mely más alkotmányos intézményért feláldozni nem hajlandó, de azt számtalan okoskodásaikban még eddig sehol meg nem mutatták, hogy melyek hát azon akadályok a megyei municipális élet szerkezetében, melyek a felelős ministeri intézmény felállítását gátolják, vagy épen lehetetlenítik, én épen az ellenkezőt állítom, a felelős ministeri intézmény hazánkban felelősség nélküli képviselő ház támogatásával teljességgel meg nem állhat, csak legfeljebb kifejtetlen alkotmányos körülmények között, minők a jelen viszonyaink, de rendezett magyar alkotmányos államot képzelve a megyék hatáskörenek visszaállításával, ha ezektől feltéve, a követ megbizási jog elvételnek is, — össze nem férhetőnek bizonyulna be, — mert a megyei municipális jogokat a központosítók elvei szerint egészen más testület gyakorolná, mely külön vaiva működne a képviselőház testü-

letétől, és így nem lévén kifolyása a törvényhatóságokat alkotó polgári testületeknek a hongyülés alsó háza, két hatalom támadna ebből a honban, miből igen természetesen a legveszélyesebb pártoskodás nőné ki magát, melynek ellentétes hatásait véve fel, a felelős kormány szabad működését lehetetlenné tenné, mert a hongyülés jelen állását tekintetbe véve, ebből a jövőre nézve következtetést vonni épen nem lehet, mivel oly egyéniséget, minő Deák Ferencz, kiben a nemzet osztatlan bizalma — igen keveseket kivéve általánosságban központosul — igen ritkán ad a nemzetnek a Gondviselés, e mellett a jelen körülmények is ritkán merülhetnek fel hasonló alakban, melyek a nemzet részéről adott ezen osztatlan bizalomnak előidézői voltak, jöhet idő, p. o. hogy a mostani választási törvény megrendelése szerint azon 446 képviselők között, kik a magyar birodalomból Pestre összegyülekezni fognak, lesznek többen, kiket az ország közvéleménye szinte felkarolni fog, kik szinte ünnepelet férfitai lesznek a magyar birodalom népeinek, de keblökben az öntudat rejtekeiben gyengébb lesz az erkölcsi alap, a lélekisméretes vallásosság, ezek szinte nem lesznek kötve utasításokhoz, egyedül a közvélemény, és hecsületük lessz ellenőrzőjük.

Hazánk már ekkor mint ausztria szövetségese karöltve szerepelni fog, mint nagy hatalom Európa színpadán, a magyar név Ausztriával egy jelentőségű lessz, közös érdekeink lesznek a kül diplomatia terén, az osztrák-magyar, császár-király hatalmas fejedelem lessz Európában, kinek barátságát titkos ellenségei is keresni fogják, az osztrák-magyar birodalom népeinél a közös szövetség, az egymást támogatás kifejtendi a birodalom anyagi erejét, az alkotmány áldásai megfogják te-

remni a közös jólét felvirágozását, ezen viszonyok keletkezésével az irigyek száma szaporodni fog, a rossz szomszédok litokban minden eszközöket felhasználni fognak a két szövetséges között, a viszály magvát elhinteni, és ezeknek feléledő versengéseiből a hatalmat részükre felépíteni. Nézzünk körül Európában először éjszakra, hol egy hatalmas ellenség kíséri Argus szemekkel Ausztria és Magyarországnak minden lépéseit, kinek elemei elszórva vannak, úgy az örökös tartományokban, mint szent István koronájának birodalmában, azután tekintsünk keletre a fekete tenger partjairól délfelé az Adriáig, innét nyugotéjszakra Ausztria versenytársára a németek hazájába, valjon 446 képviselő személyes jelleme nyujtand-é oly biztosítékot a nemzet részére, mint magából a nemzet szelleméből származott körülírt megbízás, melynek megszegéseért a hűtlen megbízottat rögtön el lehet távolítani azon helyről, melyet elfoglalni őtet küldői bizalma jogositotta, a 446 képviselő között százat, vagy százötvenet szükséges csak az álladalom elleneinek megnyerni, az auscultánsok különben is azon irányt választandják, melyet a vezénylők kitztek, mentsen meg bennünket a Gondviselés, hogy hazánk, és Ausztria valaha ily viszonyok közzé sodortassék, de megtörténhetik, mert a nemzet hosszú életü, vagy halhatatlan, s midőn ennek sorsa a messze jövendő időkre döntetik el, minél erősebb biztosítékokra kellek megfektetni alkotmányában az alapot, hogy az minden idő viszontagságaival daczolhasson.

Még egy példát hozok fel, a felelős kormány a nemzet bizalmának kifolyása, állását ez üdvösen az álladalomban csak addig tarthatja fel, míg az ország többségének közvéleménye őt működéseiben támogatja, ha az

utasítás nélküli képviselők soraiban találkozni fognak többen, kik a demagogia, és nagyravágyás iskolájában növekedtek fel, és ezek a vezér szerepet az országgyűlésen a maguk részére kivivandják, mindent elkövetni fognak a hazai legszentebb érdekek félretevésével is, ha ezek céljaik kivitelére utjokban gátul állanak, hogy a ministeri tárczákat elnyerhessék, és ez által a hatalmat kezeikbe ragadhassák, lehet az előttük működő kormány a leghazafiasabb szellemű, a legbecsületesebb, azért módokat találand a demagogia vizsályt támasztani, a nagyravágyás tisztátalan czélok mellett csak egyszer jusson hatalomra, századokig tartó nyomorba süllyesztheti a különben is ez esetben kevés köz szellemmel bíró örökös gyámság alatt élő nemzetet, felbonthatja a szövetségi kapcsolatot, és ellenségoi kezeibe szolgáltathatja a két szövetségest.

Hazánk földmivelő ország, alapereje földjében gyökeredzik, akik a hon földjét birják, azok a haza területéhez vannak érdekeiknél fogva csatolva, ha a megbízási jog megmarad a törvény hatósági tnrmekben, minden időben miveltségük, és birtokaik értéke után azok adandnak irányt a közügyek elrendezésében a kik hazánk területének tulajdonosai, ezeknek érdeke ellen van a zavarosba halászni, a felelős kormány is biztosabb és tartóssabb alapokra lesz fektetve, mert a törvény hatóságok összeségét, mely maga a nemzet, nem lehet megvesztegetni, a demagogia ott soha tulsulyra nem vergődhetik, a kormány állásának biztossága és tartóssága nem egy pártra lessz szoritva, mely a 446 felelősség nélküli képviselő kebelében könnyen össze szövetkezhetik a hatalom rovására, és ha leléptettetni fog a kormány, ez az ország összes közvéleményének rosszalá-

sából fog származni, az előadattakból méltán lehet mondani az a tanuság vonható ki, miszerint tartjuk meg alkotmányunknak azon ősi védbástyáit jogaik egész kiterjedésében melyek századokkal daczoltak, melyen álami épületünknek alapjai állanak, azokon újítsunk, melyeket az idő vas foga elkoptatott, a művelt külföldtől csak oly csemetéket vegyünk fel átültetni alkotmányos kertünkbe, melyek a magyar éghajlat alatt felvirágozhatnak.

IV. R É S Z.

Tisztelt hazánkfia Szentkirályi Mór ur a vármegyék rendezéséről szolló röpiratában, ennek 33, 34 és 35-ik lapjain maga elismeri azt, miszerint a megyék közvetlen részvételük által a törvény hozásban a köz szellemet leginkább felébresztették, az alkotmányhoz való ragaszkodást, a nemzetben leginkább felélénkítették, azonban a jelenlegi felelős kormány rendszer behozatalával szükségtelennek találja a megyék azon jogát továbbra is fentartani, mert okoskodása szerint a parlamentaris kormány rendszer az V. t. cikk alapján összeszerkesztett képviselő házzal elegendő garanciát nyújt a nemzet jogainak mególtalmazására, hogy ezen garancia a mostani körülmények között a jelen kormány férfiai személyes jellemében, és a mostani hongyűlést képező képviselők minőségében feltalálható, ezt eddigi működésükből következtetve megengedem, de hogy akkor,

midőn a messze jövődőség számára oly biztosítékok felállítását követeli a nemzet, melyeknél fogva minden eshető bal következtetéstől megvédve lehessen, ily esetben az optimismus elvét alkalmazni valóban méltán lehet vakbuzgóságnak nevezni, azt mondja a tisztelt úr, hogy a megyék által a multban adott követi utasítások nem tartatván meg a megbizottak által, többnyire az utasításoktól eltérő, és a megbizottak magány elveikből kifolyó tárgyakkól hozattak meg a törvények, megengedem, hogy voltak esetek, midőn a küldöktől eltérő szellemben a megbizottak magány elvei emeltettek érvényre a volt országgyűléseken, de azt mégis a magam csekély tapasztalása után is merem állítani: hogy az utasítások legtöbb tárgyakra nézve felülemelkedtek a követek magány nézetein, de feltéve, ha állana is minden tekintetben tisztelt hazánkfiának álitása, vonható-é ebből ki a jövőre az a következtetés, hogy mivel akkor visszaélések történtek az utasításokkal, tehát ezen indokból azt mint szükségtelent többé alkalmazni nem szükséges, a követ megbizási jog alkotmányunkba inkább százados szokáson, mint tevőleges törvényen alapult, törvénytárunkban az I. Ferdinand idejében tartott husz rendbeli országgyűlések között alig találkozunk egypárt. czikkkel, mely az utasítási jogról szólna, ha a felelőség elve alkotmányos intézményeinkben már százados gyökeret vert volna, akkor bizonyára a követ megbizási jogot jobban rendszerezve és körülírva találnánk, véleményem szerint épen a felelős kormány irányában szükséges, hogy felelősségre vonattathassék a képviselő testület is a nemzet által, mivel ennek a nemzet kifolyásának kell lenni, ha körülíratnék a megbizási jog, ha kötelességévé tételnek a küldők által a küldötteknek,

hogy a haza összes törvényhatóságai által adott utasítások többséget nyert tárgyaiból alkossanak törvényt, ha viszont a ministerium köteles volna az általa készített törvény javaslatokat elébb a törvény hatóságokkal közölni mielőtt azok a képviselő ház elibe terjeszletnek, minden bizonnyal a képviselők magán elvei ily rendszer mellett nem diadalmaskodnának az országgyűlésen, ezen mód felállításával nem mondhatná többé tisztelt hazánkfia Szentkirályi Mór úr, hogy az utasításoknak ugy sem volt lényeges befolyása a törvények hozatalára, miután azok a küldöttek által ritkán érvényesítették, — de volt még a követi utasítások érvénytelenítésének egy más igen fő oka is, melyet a tisztelt úr a központosító Francia mintájú parlamentarizmus iránti előszeretből elhalgatott, t. i. az, hogy a volt országgyűléseknek egy felelősség nélküli testületi kormánnyal, mely többnyire a hongyűlöseken érvényt szerezni kívánó közügyekkel szemben ellentétes érdekű volt. ily kormánnyal szemben, melynek létezése nem a nemzet többségétől függött, bajos volt az utasításoknak, ha ezek tárgyaikra nézve a kormány elveivel ellentétes természetűek voltak — érvényt szerezni, de azt már tisztelt hazánkfia is megengedni fogja, hogy a mostani felelős kormány szerkezet szerint, kiváltképen pedig, ha a követi felelősség a számára adott megbízás megszegéseért épen oly vádat vonand maga után, mint a minőt a ministeré, hogy ezen kormány szervezet mellett lehetend érvényt szerezni az utasításoknak, bár mely alkotmányos intézménynek csak az árny olda'át venni bírálathoz, ennek kifejeletlenségéből vonni ki a kárhóztatást, mindég igen gyenge érv arra nézve, hogy azt elítélhessük.

Ugy Szentkirályi Mór, mint Tisza Kálmán urak kö-

zösen elismervén azt, hogy a megyékét jövendőben az országos közügyek megvitathatási jogától elzárni nem lehetvén, azt javasolják, miszerint hagyassék meg ezeknek azon joguk, hogy bizonyos tárgyakban, vagy a hozzájuk intézett kérelmek folytán terjeszthessenek javaslatokat a mieisterium, vagy az országgyűlés elé ez a szó lényeges értelmében annyit tesz: szabadságában áll a nemzetnek a maguk által megválasztott 446 gyámjaikhoz könyörögni, bizonyos ügyekben ott, és azon a téren, a hol követelni joguk volna. Már most ha ezen a megyék által felterjesztett kérelem, vagy kívánat tárgyára nézve oly természetű volna, mely az országgyűlési képviselők többségben lévő pártjának a clubbokban érvényre emelt tárgyakkal öszhangzásba lessz, ezen esetben a megye vagy megyék által előterjesztett kívánatoknak igen könnyen eleget tehet az országgyűlés, ellenben ha a törvényhatóságok többsége oly igényeket fog lámasztani az országgyűlés előtt, melyekkel a képviselő testület véleménye ellentétbe áll, hogy akkor minő viszály merülhet fel a törvény hatóságok, és az ország gyűlése között, hogy ezen körülmény feltűnésével minő pártküzdelmek keletkezhetnek e hazában, hol a pártoskodásrai hajlam ugyis százados öröksége a nemzetnek, ezt, azt hiszem tovább fejtegetni csaknem felesleges volna, mindamellet egy pár példát kívánok mégis felhozni ezen tárgyról, hogy a kép annál találóbbr legyen, példának okáért megtörténhetik, hogy a clubbokban és zugclubbokban oly közvélemény fog emelkedni érvényre, mely irányára nézve a kerületenkint megválasztandó képviselők többsége által elfogadtatván, a már ezekből megalakult országgyűlésen teljes érvényre fog emeltetni, ha ezen az országgyűlés többsége által elfogadott elveket a

törvényhatóságok többsége sajátjának nem fogja vallani, ezen ellentétes viszonyból mintegy szükségképen, az a szomorú eset fog előállni, miszerint vagy az országgyűlés kéntelen lesz a törvény hatóságok többségét lázongó testületeknek nevezni, vagy viszont a törvényhatóságok többsége az országgyűlési képviselők többségét nem a nemzet érdekeit védő és így hűtelen követi testületnek fogja nyilvánítani, kik a nép-képviselői nevet nem érdemlik, — ezen szomorú viszonynak az lesz a következése, hogy vagy az országgyűlést fog kellene elosztatni, vagy pedig a törvényhatóságokat, mint a törvényhozói hatalommal daczolókat politicalai működésüktől megfosztani, ezen igen szomorító állapothoz még járulhat egy más körülmény is, nevezetesen az, hogy a felelős kormány oly férfiak kezeibe kerülhet, kik azon időben, midőn azt elnyerték ő Felsége kezeiből, a legnépszerűbb emberek voltak a hazában, de később bizonyos politicalai conjuncturák, köz-, és magán érdekeknél fogva a nemzet előtt népszerűségüket elvesztették, már most könnyen meglőrténhetik, hogy ezen miniszteriumot a képviselők többsége mégis működéseiben támogatni fogja, míg ellenben az összes hazai törvényhatóságok ezek irányában bizalmatlanságukat fogják kinyilatkoztatni, ezen esetnél ismét kész a legnagyobb meghasonlás, és pártviszály, mely rák-fene, csak egy kis időre is honosuljon meg a nemzetben, már ennek megsemmisülésére, illetőleg feloszlására el vannak hintve a halál magvak, kivált a mi hazai helyzetünkben, a hol annyi sok idegen ellenséges elem örömmel szemlélné megsemmisülésünket. De ha még tovább elemezzük a tárgyat, fordulhat elő olyan eset, hogy a felelős kormány minden igyekezetét, a haza közbudogságára, és

felvirágzására fogja fordítani, ellenben az országgyűlési tagok közvéleménye bizonyos magány érdekeknek hódoló vezetők eszméi után képződvén, a hazafias lelületű és legjobb szándékú kormány intézkedéseit ócsárolni és bénítani fogja, mely eset előidézésével a kormány és az országgyűlése között az összeütközés, és ebből kifolyó szakadás elkerülhetetlen lesz, ezen eset előállásával kérdem, nem fog-e leromboltatni minden tekintélye a törvényhozó testületnek, ha a ministerium, hogy állását fentarthassa, a törvényhatóságokra hivatkoznék, ezek pedig a kormány mellett pártolólág nyilatkoznának, az előadottakból tisztán beláthatja mindenki, hogy a Tisza és Szentkirályi urak által javasolt peticionális, vagy törvényjavaslati jog, melyet a törvényhatóságoknak ezenülra is megadni kívánnának, egy szakadatlan láncz sorát nyitná meg a párt harczoknak, mitől nekünk magyaroknak annál inkább ovakodnunk kell és kerülni minden oly nemű intézményt, alkotmányunk keretébe be nem illeszteti, a mi erre csak legcsekélyebb okot is szolgáltatna a jövőre.

A Szentkirályi és Tisza Kálmán urak által előadott peticionális javaslat szerint a törvényhatóságok és országgyűlése között felmerülendő pártharczok miatt, vagy a megyéket kellene teljesen megsemmisíteni, vagy az országgyűlési képviselő testületet absolut törvényhozói jogától elmozdítva, az ujonnan alkotandó országgyűlésre az eddigittől egészen különböző választási módot behozni, mert nyiltan ki merem mondani, miszerint csak oly minőségű képviselők képviselhetik valósággal az összes nemzetet az országgyűlésén, a kik a hazai összes törvényhatóságok többsége véleményének lesznek tolmácsolói. — Mentsen Isten, hogy rossz akaratot tulaj-

donitanék a fent említett hazánk e két ünnepelt fiának a megyék jövődöbeli jogainak fentarthatása tekintetöböl akkor, midön az érintett javaslatokkal az általuk kibocsátott munkáikban felléptek, de eredményeiben ugy a hazára, mint a dynistiára veszélyt hozöbb lenne, ha a törvényhatóságok az említett javaslatok nyomán rendezetelnének. A tisztelt urak a megyéket az általuk javasolt mód által jóakaratur daczára is hamaröbb tennék ki a megsemmisülésnek, mint a „Pesti napló“ telivér központositói, kik a megyék jogaiöböl semmit sem kívánnak egyebet, ezek számára fentartani, mint pusztán a közigazgatás teendöit, és a megyei tisztviselök szabad megválaszthatási jogát, mert a Pesti napló embereinek véleménye szerint, — a miben ezeknek magam is igazat adok — nem támadhatna két különbözö hatalom az országban, mely a legelkeseredettebb csatákat vivhatná egymás ellenében, mely pártküzdelmek végre is csak a hont gyengitenék, és meritenék ki véglegesen.

Tisza Kálmán ur a vármegyék rendezéséről szöllő munkájában a felelős ministeri intézménynek legnagyobb becsét abban találja, hogy, azon esetben, ha az országgyűlés többsége a felelős kormány ellenében bizalmatlansági szavazatot ad, a kormány vagy lemond állásáról vagy pedig ha ő Felsége ezen bizalmatlansági szavazat nyilvánítása után is az eddig működő kormányt megakarja tartani, akkor a népre fog hivatkozni, és az új választásokat elrendeli. Ha a választói képesség a nemzet szellemi, és anyagi tehetségeihez mérve oly alapokon nyugodnék náluak, hogy a népképviselő, a nemzet szabad és független véleményéből küldetnék az országgyűlésre, akkor tökéletesen igaza volna Tisza Kálmán urnak arra vonatkozólag, miszerint az új választás

előállításával találkozik—é a nemzet véleménye, a képviselők által nyilvánított azon véleménnyel, hogy a ministerium a többség bizalma folytán többé nem kormányozhatja az országot, de valamint Európában tán sehol, még Angliát sem véve ki, a pusztán választhatási jog nem lehetvén az alkotmányos nép szabadságnak teljes kifejezése, már ezen szempontból véve fel a dolog valódi minőségét, az új választás e szerint nem lehet csalhatatlan nyilatkozat a nemzet akaratáról, mert a nemzet többsége csalhatatlan nyilatkozatot saját akaratáról csak akkor adhat, ha közvetlen saját véleményével felelhet a legfelsőbb felhívásra, nem pedig közvetve, midőn az általa megválasztott képviselő véleményével jelenti ki azt, amit önmaga által kijelenteni kívánna, különben még ezen esetben igen megnyugtató, és kielégítő lenne a választások eredménye, ha független szavazatok összegéből alakulna a képviselők többségének megválasztása, de Tisza Kálmán úrnak e tárgyra nézve itt áll elő a legnagyobb ellenmondása önmagával, mert a felelős kormány intézmény legnagyobb becsét épen abban találja, hogy a ministerium irányában nyilvánult bizalmatlansági szavazat esetében a népre hivatkozás folytán, az új választások elrendelésével a választók részéről adandó szavazatokra, illetőleg az új választásra a legnagyobb súlyt fekteti, míg ellenben ugyan ezen munkájában, ott a hol az utasítások ellen beszél, ezen a 48-iki törvények szellemében választói képességgel felruházott választó közönséget teljesen képtelennek tartja ugy erkölcsi, mint értelmi tekintetben arra, hogy ez függetlenül a törvényhozó ház megalkotásába a czélt megközelítőleg érvényesen befolyhasson. Eszerint Tisza Kálmán ur munkájából a ki azt figyelmesen végig olvasta, tisztán kitűnt az,

hogy maga sem volt tisztába arról, midőn munkáját megírta, hogy a megyei rendszer összhangzásba hozható-e a mostani országgyűlési képvisellel úgy, amint azt az 1848-ik V. t. cz. előírta.

A törvény soha se nyitott tágabb tért visszaélésekre, mint a legujjabbban felállított választói képességnél fogva megkísérlik azt minden választás alkalmával azon polgár társaink irányában, kik szellemi csekély műveltségük, és még csekélyebb anyagi állásuknál fogva fogalmával sem bírnak az alkotmányos polgári jellem minémiségéről, a pártvezetők épen ezért az erkölcs rontó lélek vásárlás minden nemeivel körül veszik az illetén választókat, nincs a vesztegetésnek olyan neme, melyet ne alkalmaznának a kitűzött cél kivására, ezen jelenségeket látva, méltán komoly aggodalom támadhat minden becsületes hazafi lelkében ha meg gondolja azt, hogy sokszor a legbecsületesebb kormány sorsa azon izgatók ügyességétől függ, akik a nagy nyers tömeget leginkább képesek csáb szavak, soha nem teljesülhető ígéretük által oda hangolni, minél fogva a tömeg által kivívott siker a leggyakrabban igen veszélyes politikai irányt juttathat diadalra, az 1848-ik V. t. cikkben megállapított választói qualificatiók szerint a ministerium ha rossz akaratú, viszont épen úgy felhasználhatja a választók nyers tömegét vesztegetések által a maga állása megtartására, szóval, oly választói törvény fenállásával, a hol nem az ország értelmisége, és a birtokos osztály, nem bír túl súllyal a haza sorsa elintézésében, hanem a nyers erő képezi a haza sorsának mérlegelő erejét ott, a status-quo fenállása egy óráig se lehet biztosságban, mivel a tömeget úgy jó, mint gonosz célokra, miután ez eszközt csekély lelki, és anyagitehetségeinél fogva felhasználni lehet.

V. RÉSZ

Szentkirályi Mór úr a megyék rendezéséről szolló munkájában, a 14-ik lapon azt mondja: „minél tágasabb körü lesz azon autonómia, mely szerint a megyék a közigazgatási téren működni fognak annál inkább szükséges, hogy azon testület, mely a megye közigazgatási jogait gyakorolja, e téren tárgyismerettel birjon, a mi-ből az következik: hogy a megyei képviselő testület alakításánál nem annyira az ország alkotmányos jogai megőrzésének tekintete, és e czélból a testületnek tagjai nagyszáma által minél erélyesebb megszilárdítása, mint inkább azon tekintet irányadó, hogy a szám az elintézendő kérdések feletti vitatkozásnak akadályul ne szolgáljon, megvallom ismét nem lehetek egy véleményen ezen általa kimondott elv alkalmazása tekintetében sem igen tisztelt hazánkfiával, mivel a czélt az eszközért feláldozni soha sem szabad alkotmányos elvek felállításánál, már pedig bizonyos meghatározott számú testülethez kotni a megyei alkotmányos jogokbani részesülést, mert a tisztelt ur által felállított elv szerint a megyei közgyűlések tagjai, csak ha kissebb számmal lesznek megalkotva, a megyei kérdések megfajlására, és így hívásuk teljes betöltésére, csak ezen esetben lehetnek alkalmazatosak, és méltók, mivel a nagy tömeg képzettség

bijányában e téren hasznosan nem működhetik, magam is azt tartom hogy a megyei alkotmányos jogoknak gyakorlói oly egyének lehetnek jövőben, kik műveltségi, és vagyoni állásuknál fogva méltányosan, és jogosan képviselhetik, és intézhetik mind azon hazai érdekeket, melyek a törvényhatóságok termeinek gyűlési asztalaira lefognak tétetni elintézés végett, de hogy a hazai polgároknak a törvényhatóságok közgyűléseiben részvételi, illetőleg szavazati joga bizonyos meghatározott számtól, mint ezen testület megalakítását megjelelő mennyiségtől határozottassék meg, csupán azon czélből, mert a keveseb számú egyéniségekből álló megyei- vagy városi közgyűlés nagyobb sikerrel foghat az ügyek felett tanácskozhatni, ezt valóságos képtelenségnek tartom, mivel egy testületben a hol a tagok közpolgári, és társadalmi műveltségüknél és vagyoni állásuknál fogva képesítve vannak azon helyet elfoglalni, melyet az álladalom hivatásuk betöltésére számukra kijelelt, ha még e mellett azon törvényhatósági gyűlésnek, a tanácskozási rendtartás tekintetében alkalmas szabályai vannak, bizonyára a fentebb előadott tagokból álló testület ha igen tekintélyes számú lessz is, a czélnek megfelelőleg csak oly mértékben vitathatja meg az előtte lévő folyó ügyeket, mint a kisebb számú testület, mert minél többen találkoznak a hazai polgárok között olyanok kik műveltségük és vagyoni állásuknál fogva, a hazai ügyekre közvetlen befolyást gyakorolni jogosítva vannak, ezeket kizárni csak azon nézetnél fogva, mivel a tanácskozó testület száma bizonyos számhoz van kötve, ez magában oly ferde eszme, melyet egyetlen honpolgár sem foghat fel, sem nem helyeselhet, kinek a nép szabadsági eszmékről, az alkotmányos jogok élvezetére vonatkozva csak legkevésbé is fogalma van.

E szerint a megalkotandó törvényhatósági közgyűlések egyéni összegét nem a törvényhozás által eleve meghatározandó szám menység, hanem ezen törvényhatósági jogok élvezetére képesített polgárok mennyisége határozandja meg, továbbá Szentkirályi Mór úr ugyan ezen munkájában a 22, 23. és 24-ik lapokon úgy a megyei lisztviselők megválasztására, valamint az országgyűlési képviselőkre nézve a 1848. V-ik t. cikket, értve a kerületenkinti választásokat fen akarná jövőben is tartani, mivel azt mondja zavart szül ha a követ más helyen, és a megyei képviselő is ismét más helyen választatik, ezután az alakítando megyei képviselő testületre nézve ezt javasolja:

„A megyei képviselő testületet aljon egy harmadrészben nem választott, két harmad részben választott tagokból, a nem választott tagok azok legyenek, kik a megyében legtöbb adót fizetnek, alapúl a gyökadót véve sor szerint, a választott tagok követválasztási kerületenkint egyenlő számmal azok által választassanak, kiket a törvény az országgyűlési képviselők választására jogosított, vagy jövőben ha az 1848. V-ik t. cz. változónék, jogosítani fog, és választassanak saját körükből, Szentkirályi Mór úr minden választásra vonatkozólag a közvetlen választást tartja legkielégítőbbnek, és legjogosabbnak, míg a másod foku választást mindenütt teljesen ellenzi, fél a collectiv szavazatoktól, egy szóval, mint a központosítási rendszernek párthive, a polgárok képességi arányára sehol nem ügyel, és arra gondot nem fordít munkájában, sőt inkább az V-ik t. cikkben körülirt igen hiányos választási képességet fogadja el, mint sem a sokkal igazságosabb, és a gyakorlatban csendesen lefolyható másod foku választáshoz közelednék,

Fsz.: Adam Sandler, Steve Buscemi, Cole Sprouse, Dylan Sprouse, Rob Schneider, Leslie Mann
21.00 Nagyfiúk ¹²
Am. vígjáték (2010 – 102')
Fsz.: Adam Sandler, Salma Hayek, Rob Schneider, Chris Rock, Steve Buscemi, Kevin James
23.00 A kabalapasi ¹⁶
Am.–angol–kanadai romantikus vígj. (2007 – 96')
Fsz.: Jessica Alba, Dane Cook, Caroline Ford

Rend.: Steven Soderbergh
Fsz.: Brad Pitt, George Clooney, Al Pacino, Matt Damon, Andy Garcia
22.00 ValóVilág Powered by Big Brother ¹⁶
Valóságshow
23.00 BeleValóVilág Powered by Big Brother ¹⁶
Valóságshow
23.30 CSI: A helyszínelők, X. 5. ¹²
Amerikai–kanadai krimisorozat

Am.–cseh akciókalandfilm (2004 – 117')
Fsz.: Hugh Jackman, Kate Beckinsale, Robbie Coltrane, Richard Roxburgh
0.10 Újrakezdők – Szerelmes szingli szírtet keres ¹⁶
Amerikai romantikus vígjáték (2009 – 91')
Rend.: Bart Freundlich
Fsz.: Catherine Zeta-Jones, Justin Bartha, Kate Jennings Grant, Kelly Gould, Eliza Callahan

SPEKTRUM

12.00 Tömegékeztetés profi módra ¹² 13.00 Katonai kincs-vadászok ¹² 14.00 A Föld titkai ¹² 14.55 Big Data: az emberarcú adathalmaz ¹² 16.00 Mérnöki csúcsteljesítmények ¹² 17.00 Túlélés a levegőben ¹² 18.00 Kémek és ügynökök a II. világ-háborúban ¹² 19.00 Karthágóiak, akik megelőzték Kolumbuszt ¹² 20.00 Az ősi Egyiptom története ¹² 21.00 Világunk történelme ¹⁶

LifeNetwork

11.00 Vézna kontra dagik ¹² 13.00 Tinieskúvők ¹² 14.00 Miből készül valójában? – Élelmiszerek ¹² 15.00 Esküvői álomruhák... ¹² 16.00 Hotel – Magyarország... ¹² 16.30 Restaurant ¹² 17.00 Vézna kontra dagik ¹² 19.00 Miből készül valójában? – Élelmiszerek ¹² 20.00 Esküvői álomruhák... ¹² 21.00 Meztelen szerelem ¹⁶ 22.00 Sokkoló függőségek... ¹⁶ 23.00 Szexiskola ¹⁶

8.00 Bob burgerfalodája ¹² 9.30 Family Guy ^{11.00} Dokik ^{12.00} Agymenők ¹² 13.30 Szívem csücskei ^{14.30} Férjek gyöngye ¹⁶ 16.00 Agymenők ¹² 18.00 Férjek gyöngye ¹² 19.00 Comedy Club ^{20.35} Agymenők ¹² 21.00 Family Guy ^{22.30} Archer ^{0.00} South Park ¹⁶ 1.30 Family Guy ^{2.45} Broad City ^{3.30} Louie ^{3.55} Louie ^{4.20} Felhőtlen Philadelphia ^{4.45} Bob burgerfalodája ¹²

DUNA WORLD

11.40 Hazafelé... Magyar játékt. (1940) ¹² 13.00 Híradó ^{13.20} MMA-portré ¹² 14.15 Történelem és irodalom mindenkinek ^{14.45} Hangvilla ^{15.10} Evangélium ^{15.40} Hogy volt!?... ^{16.35} Fény a végeken – 1956 Erdélyben és Kárpátalján ^{17.35} Család-barát ^{19.15} Szabadság tér '56 ¹² 20.05 Csináljuk a fesztivált! ¹² 21.00 Híradó ^{21.30} Fábry ¹² 22.50 Munkaügyek, VI. 2. ¹⁶

RTL +

11.00 Hupikék törpikék ^{12.00} Frédi és Béné ^{13.30} Jogászok ásza, I. 5., 6. ¹² 14.30 Kaliforniába jöttem, IV. 23–26. ¹² 16.30 Az élet csajos oldala, IV. 15–18. ¹² 18.30 Nagyon vadon. Am. anim. film (2006) ¹² 20.10 Alvin és a mókusok. Am. anim. film (2007) ¹² 21.55 Zöld darázs. Am. akciófilm (2010) Fsz.: Seth Rogen, Cameron Diaz ¹² 0.10 Az élet csajos oldala, IV. 15. ¹²

paprika

15.30 Édes nagyik... ¹² 16.00 Hugh mesterhármasa ¹² 16.30 Klasszikus olasz... ¹² 17.00 Sütkalauz... ¹² 17.30 Itália ízei... ¹² 18.00 Lyndey és Herbie... ¹² 18.30 Jamie takarékos... ¹² 19.30 Bede Róbert... ¹² 19.45 Paprika Pékség ¹² 20.00 A boldogság receptjei ¹² 20.30 Sétek kíméljétek! ¹² 21.00 Édes élet... ¹² 21.30 Jamie és a superkaják ¹² 22.30 Hugh... ¹²

Discovery CHANNEL

12.00 A hadtörténet csúcsgépei ^{13.00} A fegyvervadász ^{14.00} Angliai raktárvadászok ^{15.00} Extrém vasútvonalak Ausztráliában ^{16.00} Ausztrál kamionosok ^{17.00} Extrém vasútvonalak Alaszkában ^{18.00} Autókereskedők. Jeep CJ7, 2 ^{19.00} Svédnev, az óriás kikötő ^{20.00} Hogyan működnek a gépek? ^{21.00} A Föld rejtélyes oldala ^{22.00} Ne próbáld ki otthon! ^{23.00} Szuperszállítók

muzsika tv

11.30 Nem élhetek muzsikaszó nélkül ^{12.30} NagyFröccs ^{13.30} Zenés randevő Balázs Palival ^{14.30} Zenés barátságok ¹⁶ 15.00 Klipválogatás ¹² 16.00 Hungarian Pop Top ¹² 17.00 Retro Disco ^{18.00} Egy óra... ¹² 18.30 Magyar Lovas Színház ^{19.00} Klipválogatás ¹² 20.00 Dallamokon át ¹² 21.00 Dárdó Garden ¹² 22.00 Hungarian Pop Top ¹² 23.00 Klipválogatás ¹²

6.00 Sláger TV Party Best Of ^{7.00} Reggeli vígadó. Műlatós műsor ^{8.00} Sztár – Like ^{9.00} Reggeli vígadó. Műlatós műsor ^{10.00} Sláger Best Of Zoltán Erikával ^{12.00} Zeneposta. Kivánságműsor ^{14.00} 7 Vezér – Slágerlista ^{15.00} Ez ma a sláger ^{16.00} Eszem-iszom, dinom-dánom ^{17.00} Retro Mix ^{20.00} Zeneexpressz ^{22.00} Halló, Angyalok! ^{0.00} A tegnapi slágerei

EUROSPORT 1

10.30 Superbike. Supercup (élő adás) ^{11.15} Sznúker. Brit Open, negyeddöntő ^{12.15} Superbike. Supercup ^{13.00} Superbike (élő adás) ^{14.00} Sznúker. Brit Open, elődöntő (élő adás) ^{17.00} Superbike. Supercup ^{17.45} Superbike ^{18.30} Sznúker. Brit Open, elődöntő ^{19.50} Sporthírek ^{20.00} Sznúker. Brit Open, elődöntő (élő adás) ^{22.55} Sporthírek ^{23.05} Tenisz

SPORT 1

12.00 Labdarúgás. La Liga world ^{12.30} Labdarúgás. BL-magazin ^{13.00} Futsal. Spanyol bajnokság (élő adás) ^{14.45} Kézilabda. EHF-kupa, férfiak, visszavágó. Csupogó-Bocholt (élő adás) ^{17.00} Kézilabda. BL, Veszprém–THW Kiel (élő adás) ^{19.15} Kézilabda. BL, nők csoportkör, Győri Audi ETO KC–Midtjylland (élő adás) ^{21.45} UFC. Ricardo Lamas–BJ Penn, UFC Fight Night, Manilla

SPORT 2

13.00 Labdarúgás. Spanyol bajnokság, Leganés–Sevilla (élő adás) ^{15.00} Kerékpár. Országúti mezőnyverseny, női elit (élő adás) ^{15.45} Labdarúgás. BL-magazin ^{16.15} Labdarúgás. Spanyol bajnokság, Barcelona–Deportivo La Coruna (élő adás) ^{18.30} Atlético Madrid–Granada (élő adás) ^{20.45} Betis–Real Madrid (élő adás) ^{22.45} Kézilabda. BL, Veszprém–THW Kiel

M4 SPORT

13.20 Labdarúgás. BL-magazin ^{13.45} Összefoglaló ^{14.00} 14.30 Autóverseny. DTM, Hockenheim (élő adás) ^{15.30} Labdarúgás. Magyar bajnokság, Gyirmót FC Győr–Mezőkövesd (élő adás) ^{17.30} Összefoglaló ^{17.45} Labdarúgás. Magyar bajnokság, Debrecen–Videoton (élő adás) ^{20.00} Vízilabda (élő adás) ^{21.45} Összefoglaló ^{22.00} Labdarúgás. Magyar bajnokság

KOSSUTH RÁDIO

9.07 Kabarématiné ^{9.30} Szellem a fazékból ^{10.00} Szombat délelőtt ^{12.01} Krónika ^{12.30} Horizont ^{13.07} Kabaré ^{14.06} Világra ^{14.32} A tudomány hangjai ^{15.07} Időt kérek ^{16.00} Szombat délután ^{17.06} Jelenlét ^{17.30} Krónika ^{17.50} Sportvilág ^{18.30} Határok nélkül ^{19.07} Sportvilág ^{20.06} Családi sáv ^{20.30} Népzene ^{20.55} Vers ^{21.04} Kiberiáda ^{22.00} Krónika ^{22.30} Esti sétá ^{23.07} Kabaré

BARTÓK RÁDIO

10.00 Sűgölyök ^{11.00} Új Zenei Újság ^{12.05} Népzene ^{12.35} Az English Concert szolistáinak hangv. ^{13.40} A Miskolci Szimf. Zenekar hangv. ^{15.05} Egy zenemű – több előadás ^{17.00} Kabarédalok ^{18.15} Igor Gyeduszenko gitározik ^{19.00} Martinu: Julietta, avagy az álmok kulcsa ^{21.10} Az Interclarinet hangv. ^{22.00} Ars Nova ^{23.00} All That Jazz ^{23.55} Hírek. Időj. Szózat

mely jövedőben honi földmivelő polgáraink részére az alkotmányos jogokbani öntudatos, és független részvételt biztosíthatná, s felemelhetné ezeket a polgári erények azon erkölcsi emelékére, melyre feljuthatni a kezületenkénti választás által ezek nem fognak soha.

Sajátságos fogalomzavart árulnak el a központosítás hívei az általuk részint hirlapok útján, részint magán munkáikban kifejtett nézeteikben, midőn a törvény hatósági tisztviselők választó közönségét sokkal nagyobb választói minőséggel ruházzák fel, mint az országgyűlési képviselők megválaszthatására befolyó választó polgárokat, ezen jelenségnél fogva a provincialis helyi érdekeket államtani tekintetben fontosabbnak tartják, mint az országos közérdekeket, melyeknek irányadói, — és ha szabad úgy szólni — csaknem teremői a megválasztott népképviselők lesznek, ezen elv alkalmazásából is, mint a dolog természetéből önként következik az, hogy az a nagy néptömeg, a mely nagyobb részt a párt vezetők csáb ígéretei részint adományai és vesztegetései folytán a választásra kijelelt bizonyos helyre összecsdítettetik, a kiknek nagyobb részét a napi díj, az urasági erdőkben egy évre nyerendő legelletés, makkoltatás, a választást megelőző napokon folyvást tartó lakmározás tart össze, hogy ezek csak vak eszközei a kivivandó czélnak, melyet a párt vezetők jelöltjeik által megválasztatásuk esetében az országgyűlésén elérni kívánnak, ily választási mód által lehet-é reményünk valaha az alkotmányos jogok öntudatos gyakorlatára a népet kiképezhetni, van-é nagyobb szerencsétlenség egy alkotmányos államban, ha a nép zöme még csak távolról sem ismervén hazája viszonyait, részére az alkotmány által adott jogok gyakorlatáról helyes fogalma sem lévén, ugy

a jók, mint a rosszak által egyenlően eszközként mindenkor felhasználhatók, mégis a központosítás hívei, a kerületenkénti választást nem csak az országgyűlési képviselők megszavazására, hanem még a törvényhatósági tisztviselők megtételére is fenn akarják tartani. A köztapasztalás bizonyítja, hogy a legközelebb lefolyt megyei és városi tisztválasztások minő csendben és rendben végeztettek be, ha ennek okát keressük, azt igen könnyen a választók minőségében találhatjuk fel, mert minden község a közgyűlésekben részt veendő bizottmányi tagokká minden esetre a község érdemesebb, vagyonosabb és értelmesebb tagjait választá meg, kiknél a közgyűléseken gyakorlandó polgári jogokra nézve a képesség annyira minden esetre megvan, hogy a kijelölendő, vagy kijelölt tisztviselőkre a saját meggyőződésükből kifolyó független szavazatot adhatnak, más részről ezen városi képviselők, vagy megyei bizottmányi tagok előtt a folyvást tartó közgyűlésekbeni részvét által elegendő tér nyílik arra nézve, hogy a tanácskozások folyamát látva és hallva, az alkotmány által a saját részükre adományozott polgári jogok gyakorlatára folyvást képezhessék magukat, míg ellenben kerületenkénti választási mód alkalmazásával a különböző községekből a 48-dik V-ik t. cz. alapján Szentkirályi Mór úr szerint úgy az országgyűlési népképviselők, valamint a megyei képviselők megtételére három évben egyszer seregelve össze, itt is természetesen nagy tömegben, ily módszer behozatalával lehet-é képzelni, hogy valaha népünk az alkotmány által adott jogok gyakorlatára a szó valódi értelmében kiképezthessék. Ezen előadott érvre nézve igen könnyen felhozhatók az czáfolatul, hogy a választó kerületek közönsége által megtett megyei képviselők

részére ugyan azon tér fog nyilni önmaguk kiképezése tekintetében, a melyet én fentebb előadtam, de ezen ellenvetésre igen könnyű megfelelni, mert újra ismétlem, ha Szentkirályi Mór úr szerint csak bizonyos számú testületekhez köljük az alkotmányos polgári jogokbani részesülhetést, akkor az elhiresedett 1848-iki népszabadsági alkotmány valóságos satyrává fog válni, mert az 1847-iki nemesi kiváltságos alkotmány legalább 600,000 magyar polgár részére biztosította a semmit rólunk, és nélkülünk való elvnek absolut alkalmazását, míg ellenben a központosítók eszméi szerint a Francia-Spanyol mintájú V-dik t. cikk által az egész nemzetet először országos tekintetben 446 megválasztott megbízás nélküli képviselő örökös gyámsága alá helyezni kívánta, míg másodszor megyei, illetőleg törvényhatósági tekintetben a megyei alkotmányos jogok gyakorlatát a nemzet nagy közönségének kizárásával bizonyos meghatározott számú testületre ruházta át.

Szentkirályi Mór úr, a bizonyos számú megyei testületet azon szempontból is ohajtja fentartani, mivel az ebbe beválasztott tagok, a kik a megyei tisztviselők megválasztására jogosítva lesznek, a bizonyos hivatalokra kijelelendő tisztviselők tudományos képzettségét illetékesebben fogják megítélhetni, és ezen körülménynél fogva a választást helyesebben eszközölhetik, mint ha a törvényhatósági közgyűlések választó tagjai nagy számban olyanok is lesznek, kik a bizonyos hivatalokra kijelelendő egyéniségek tudományos képzettségét nem képesek megítélhetni, — a tisztelt hazánkfia által felállított elvet a doctrina emberei, a szoba tudósok osztálya mindig sajátjának vallotta, — ezen okoskodást a tapasztalás egy pár század lefolyása alatt kivált hazánkban tel-

jesen megczáfolta, ha hazánk lefolyt történetére vissza tekintünk, melynek folyamában igen tisztelt hazánkfia Szentkirályi Mór úr is vált egyik érdemes nevezetessé- gévé, azt tapasztaltuk, hogy a vármegye nagy közön- sége által megválasztott tisztviselők megfelelték azon bizodalomnak, hivatalos tekintelben is többnyire, a mel- lyel őket a megye közönsége megválasztatásuk alkal- mával megtisztelte, azt hiszem felesleges volna példá- kat felhozni, hiszen hazánk legünnepeltebb fiai a jelen- legi kormány férfaink, valamint jelesebb országgyűlési követeink többnyire a megyék kebelében megválasztatá- suk folytán kezdték el pályájukat, és képezték ki magu- kat, de különben is igen nagy szerencsétlenség volna az, ha némely hivatalokra csak azok választhatnának egyéneket, és így az alkotmányos polgári jogot egyedül azok élveznék, a kik azon hivatali állásra vonatkozólag szakképzettséggel bírnak, ezen elvet a polgári jogok a- dományozása tekintetében felállítani nem csak gyakorla- tiatlan, de kivihetetlen is, mivel akkor az állam egy valóságos czéh rendszerre süllyedne le, mert végtére is a köz hivatal viselés még sem olynemű, mint az iparüz- let, hol a czipő helyes elkészítését csak a czipész mes- ter, valamint a kelme helyes kiállítását csak az avval foglalkozó gyárnok ítélheti meg.

Szentkirályi Mór úr a közvetlen választás alkalma- zására nézve okoskodásában a fősulyt arra fekteti, mi- szerint a 2-od, 3-ad fokú választások azért igen hátrá- nyosok, mert minden foknál, melyen a választás ke- resztül vitetik, a választottak egy fokkal távolabb álla- nak attól, a kit tulajdonkép a törvény joggal felruházott, és a kinek nevében a megbizottak cselekszenek. A kép- viselőnek tehát minél közelebb kell állani választóihoz,

és ha megengedhető is, hogy a tisztviselőknek, kik nem képviselők, hanem felelős kezelői a közigazgatásnak, megválasztása 2-od fokú legyen, a képviselőknek megválasztásánál e módot se igazságosnak, se czélszerűnek, se következetesnek nem találja. A tisztelt úr a képviselők megválasztására nézve igazságtalannak tartja a 2-od fokú választást, de hogy miért igazságtalan, és hogy hol kell ennek alapokát feltalálni, ezt épen itt is úgy, mint több helyein munkájának, hol érvekkel áll elő, állit, de állításait az abból kifolyó okokkal nem bizonyítja, épen úgy tesz itt is, mivel nem mondja meg, hogy hát miért igazságtalan, nem következetes, se nem czélszerű az országgyűlési képviselőknek megválasztása 2-od fokú választás által, én azt hiszem, hogy az alkotmányos polgári jogoknak egyenlő aránybani gyakorolhatóságát, minden honpolgár részére nem tekintve sem szellemi és erkölcsi képességre, sem vagyoni állásra kiterjeszteni az álladalomra nézve, a legszerencsétlenebb és legképtelenebb irányelv volna alkalmazás tekintetében. Mert a mint igaz a democraticus értelemben véve, hogy valódi alkotmányos államban, melynek alapjai a nép szabadsági eszméken nyugodnak, miszerint minden polgár részére nyitva kell lenni az útnak, arra nézve, hogy érdemeinél fogva mindazon polgári jogokat a legszelebbebb értelemben élvezhesse, a mit az alkotmány a honfiak részére adott és biztosított, de hogy ezen jogokat minden szellemi és anyagi állás tekintetbe vétele nélkül, az utolsó háztalan zsellérnek a részére oly arányban adja meg az álladalom, mint azon polgárának, kinek birtokai a holdak számát véve ezerekre megy, és így évenként ezerekre számilható azon összeg, melyet az állam háztartás költségeinek fedezésére fizet, már pedig ha az

állam ily fokozatos állású elemekből van összealkotva, kiknek miveltségük, vagyoni állásuk egymáshoz viszonyítva oly különböző, miután hazánk földbirtokosai, gyárnokai, kereskedői, sőt iparüzői között is vannak számosan, kik többeknek, mások ismét százaknak, míg mások ezereknek nyujtanak saját vagyonuk állásából kifolyólag életmódot, foglalkozást, egyszóval kenyeret adnak — igen természetes, hogy ily az álladalomban létező különböző sorsú polgárok között, a kik az állam háztartás terheiben nem egyenlő arányban részesülnek, a polgári jogokbani részesülhetést is, csak fokozatosan lehet képzelni, mert szerintem a részesülésből kizárni a jogegyenlőség jelenleg uralkodó eszméjénél fogva is senkit sem lehet, de hogy aránynak kell lenni, arra nézve, hogy ki, hogyan részesüljön a polgári jog élvezetében, ez a dolog természetéből folyik ki, mihelyt pedig az arány különböző, már akkor a fokozatos választást kikerülni teljes lehetetlen — már ezen munkám folyamában nem állitmányi érvekkel, de a köztapasztalásból véve ki az érveket, megmutattam azt, hogy az 1848. V-dik t. cikk szerinti közvetlen választási mód szerint, az egyéniség csak eszköz lévén jobbadán egyesek céljai kivételére, saját független szavazatával nem foly be az alkotmányos álladalom közérdekeinek elintézésére, tehát a törvényhozásnak a polgárok részére adandó alkotmányos jogok kiosztásában oly bölcsességet kell kifejteni, hogy minden polgára a honnak saját állásához mérve részesíttessék az alkotmányos polgári jogok élvezetében.

Szentkirályi Mór úr munkájának 23 lapján b., betű alatt, hol a kerületekrőli választásokról értekezik, midőn a választási kerületeket pártolja, midőn ezen nyomoruságos külföldi czafrangját a központosítási rendszer-

nek jövődre is a maga mivoltában fentartani kívánja, akkor a községeinkenti választást, mely alkotmányosabb czélszerűbb, és igazságosabb lenne, mely az egyént mint a tisztelt úr munkájában mondja, nem emeli ki a községi kapcsolatból, hanem a hatalmasabbaktól nyert jutalom, ígéret, és csáb szavak által, a nemtelen barmok osztályába alacsonyítja le. Azt mondja tisztelt úr, hogy a községeinkenti választást azért nem tartja czélszerűnek mert a választandók számát aránylag községeinkent felosztani a községek között létező nagy különbségek miatt csak nem lehetetlen, mert attól tart, hogy ily választás mellett a megyében egyéni képviselő helyett testületi képviselő jöne létre, és egyéni szavazatok helyett, collectiv szavazatokat nyernénk, mert fél az utasításoktól, mert ez uton a megyék fölébe a községek emelkednének, és a helyett, hogy a községek a megye zömébe olvadnának be, a megyék egységes élete eldarábaltatnék, mit megelőzni csak úgy lehet szerinte, ha a községek egyénei egy közös téren jönnek egymással érintkezésbe, mint egyének igen természetesnek találom midőn azok, kik a központosításnak leghivebb bajnokai, kik a törvényhozói omnipotentiára vágnak, kik absolut hatalommal kívánják a nemzet részére a magán jellemű clubbok, és zug clubbok falai közt érvényre emelt elveket törvényekké emelni, hogy ezek mind halálos ellenségei a követelési jognak, azon sem csudálkozom, hogy fél a tisztelt úr, mint a központosításnak hiva, a testületek kebeleiből származandó választási szavazatoktól, mert igen jól tudja, hogy a testületek épen alkalmasok arra, mint voltak századok lefolyása alatt a megyék közgyűlései, hogy képesítve legyenek a törvényhozás terén megbizottjaik által maguknak közvetlen befolyást

szerezhetni, de fél lisztelt hazánkfia már az elő adott előzményekből kifolyólag a collectiv szavazatoktól, mivel szinte igen jól tudja, hogy azon esethen, ha az erkölc rontó nyomoruságos kerületenkinti választás megbuknék, és a sokkal igazságosabb, és alkotmányosabb, valamint a népérdekeit teljesebben kielégítő községenkénti választás emelkedik érvényre, ebből mintegy szükségképen a collectiv szavazatok feltűnésének kellene bekövetkezni. Mert p. o. egy községnek, mely magába véve alig számlál 500 lelket, vagyon tekintetében alig van 100 hold földje, igen természetes következménye a dolognak, hogy a megyei képviselőnél egyenlő szavazattal nem szerepelhetne oly község mellett, a melynek lakosai száma meghaladja az ezeret, vagyoni tekintetben pedig bir legalább 2000 hold földdel, kérdem igazságosan, vagy csak az igazságot megközelítőleg is lehetne-e ily két különböző község részére a megyei képviselőben egyenlő szavazatot adni? hogy a községek miként emelkedhetnének a megye fölibe, s alkotmányos működésökben miként semmisithetnék meg a megyét, ezen állításnak valódi értelmét felfogni teljességgel nem tudom, mert mi hát tulajdonképen a megye, mint a területébe létező összes községek anyagi érdekeinek, szellemi felvirágzásának tényezője, a megye mint törvényhatóság igazság kiszolgáltatás tekintetében a saját területében bekebelezett községek és pusztá birtokosok, s lakók ügyei felett hozott ítéleteit, közigazgatási tekintetben a területén lakó összes polgárok köz és magán jogai felett örökdik, intézkedéseinél fogva a személy és vagyon bántonságot biztosítja számukra, országos tekintetben összes polgárait a köz haza jólétének gyarapítására serkenti, és azon köteleességek teljesítésére inti, és ha

szükség, valamint a törvény ha kívánja, kötelezi is, felügyel a saját polgárait a köz haza részéről reájuk rótt terhek igazságos és aránylagos viselésére épen úgy, mint a törvények által részükre biztosított aránylagos polgári jogok gyakorolhatására. Ha a községek erkölcsi és anyagi erőben magasra kiemelkednek, ezen jelenség az illető megyének becsületét és dicsőségét varázsolja elő, nem képzelem tehát, hogy a községek miként emelkedhetnének a megye fölibe, miután a községek összege a megye hatósági területén képezi magát a megyét, mert a tisztelt úr kifejezésének csak akkor lehetne értelme, ha a megye egészen különváló erkölcsi lényiség volna a községektől, de miután egyes községek magukba véve sohasem képezhetik az egész megyét, ha pedig a községek többsége adja az irányt, a törvények hozatalára való befolyás tekintetében a megyében, már akkor a megye többségének iránya van megállapítva, mely jelenség a kisebbségre nézve soha sem lehet jogsértő. Hogy a megyék egységes élete miként daraboltatnék el akkor, midőn a többség adja az irányt, jeleli ki a czélt, ezt képzelnem nem tudom, mivel alkotmányos életben a mi az egész hazára nézve áll, hogy t. i. a többség által elfogadott cselekvési mód emelkedhetik csak érvényre, úgy áll ez saját hatáskörükben a megyékre, valamint ismét saját hatósági körükben a községekre is.

VI. R É S Z.

Minden alkotmányos államban a legfőbb sarkelvnek a politikai jogok gyakorolhatására nézve az állam polgárainak erkölcsi, miveltségi és anyagi minőségére kell fektetve lenni, a helynek pedig, hol ezen polgári jogok gyakorlata nyilvánul, oly térre kell szorítkozni, a honnan mindazon idegen elemek, melyek ezen jogok gyakorlatára nem illetékesek, távol tartassanak vagy épen kizárva legyenek, nehogy ezek által a hivatottak közreműködése megakadályoztassék, vagy az egyensúly a nem illetékes erők hatásai által megzavartassék. — A megyei municipális élet épen azért volt oly szivós természetű, azért daczolt több századok lefolyása alatt a hatalom részéről ellene irányzott ellenséges törekvésekkel, azért vált az ujjabb kor elnevezése szerint, az alkotmány védbástyáivá, mivel a haza érdekeihez szorososan csatolt egyéniségek összegéből volt alkotmányszerűleg testületileg összeállítva, mivel erős volt a testületi szellem, mely átlengte az egész megyei alkotmányos épületet, ha a municipális megyei intézmény helyett a magán jellemű clubbok, vagyis népgyűlések lettek volna tényezői hazai múltunkban alkotmányos életünknek, mintán ezekben többnyire csak az egyének, de nem az

egyénekből összealkotott testületek szerepelnek, ezen esetben alkotmányos ősi szabadságunk alkalmasint már egy pár századdal ezelőtt teljesen összeomlott volna, mivel a népgyűlések már alkotásuknál fogva is magán jelleműek lévén, az oktató szellem, mely egy törvényhatósági közgyűlést már hatósági önállásánál fogva is átlengi, a népgyűlésekben soha meg nem honosulhat, hogy miért volt a megyei életben a közügyek iránti részvét oly élénk, oly mély érzelmű, ennek okát leginkább a követ utasítási jogban találjuk fel, mivel a megbizott országgyűlési képviselő megbizóival, a vármegyék közönségével, az országgyűlésén felmerült közügyek iránt folytonos érintkezésben volt.

Angliában, hol a politikai egyesületek az angol alkotmányos élet százados szokásainál és bevett rendszerénél fogva is teljesen szervezve vannak, hol a napi sajtó a folyvást felmerülő politikai kérdések megvitatására nézve annyira uralkodóvá vált, miszerint a politikai pártegyesületek majd minden tagjának a sajtó útján elegendő tér nyílik a szabad vélemény nyilvánítására, hol ezen pártfegyelmezett politikai körök közlönyei oly tért foglalnak el, miszerint ezek általános működéséből csaknem csálhatatlanul birálatot lehet hozni a fennforgó politikai kérdések tárgyaira nézve arról, melyek a nemzet többségének közvéleményét fejezik ki, ott a népgyűlések némi tekintetben pótolhatják azt a tért, a nemzeti akarat nyilvánulása tekintetében, melyet nálunk a törvényhatósági közgyűlések erre vonatkozólag elfoglalnak, de hol van nálunk a sajtónak az a hatás köre a politikai egyesületeknek ugyan az az érett kifejlődési foka, melyet az angol alkotmányos intézmények felmutatnak? e mellett valjuk meg őszintén, nemzetünk politikai al-

kormányos kifejlődésére nézve mennyire hátrább áll az angolnál? miután nem alap nélkül álítom, midőn kimondom azt, hogy az angol nemzetnél józanabb, fogékonyabb alkotmányos nemzet egy sincs Európában, a mely hazája érdekeit nagyobb bölcsességgel és mélyebb politikai belátással tudná intézni, a mely a körülte lévő más európai nemzetek visszalkodásaiból oly igen sokezor a saját hazája emelésére, és politikai önállásának kiterjesztésére oly sok hasznot tudna húzni, a mely az alkotmányos szabadság fenntartására vonatkozólag oly tapintatosan megtalálja, illetőleg képes kijelelni még az államot megrázkódtató korszakok jelentkezéseinek is azon véghatár pontokat, a melyekig egy nemzet alkotmányos hatalma és hatásköre kiterjedhet, és a mely pontokon túl a féktelenség kezdődik, mely sirja szokott lenni minden alkotmányos szabadságnak, és kezdete az absolutismusnak.

Hazánkban az 1848-dik V-dik t. cikkben körülírt választási rendszer alkalmazásával szinte mitegy szükségképen meg kellett születni a political clubboknak, csakhogy ezek a Pesten székelő jobb, és balpárti clubbot kivéve, a provinciákon valóságos torzképei nem mondom mindenütt, de igen sok helyen az angol alkotmányos clubboknak, magamnak is volt szerencsém már tapasztalni egy pár helyüt, a hol ezen clubbok elnökeitől megkérdeztem, hogy tulajdonképen hát melyek azon irány elvek, melyek ezen political egyesületeknek céljai kivitelére nézve sinórmértékül szolgálандnak, de fájdalommal be kell vallanom, hogy a vezetők sem voltak tisztába az irányelvek kitűzésére vonatkozólag, már pedig a politikában nagyobb szerencsétlenség nem lehet, mint mikor az minden alap nélkül, indul meg, s azt is

tapasztaltam, hogy ezen naponta keletkezésben lévő politikai körökben legtöbbször személyes érdekek, politikai féltékenység egymás irányában, és vetély vágy az irány adók, szóval a könnyelmű hiú dicsvágyó francia, a nagyra vágyó és telhetetlen olasz, és a kalandos spanyol politikai egyesületekhez inkább kezdenek hasonlítani a mieink, míg az angol egyesületek politikai szellemét meg sem közelítik, de amint már ezen munkámban többször is említém, minthogy az ily egyesületek már szerkezetüknél fogva egyéniek, és így magánjelleműek lévén, a politikai érettség azon fokára hazánkban sohasem fognak felvergődhetni, a melyen a törvényhatósági közgyűlések testületi állásuknál fogva állanak, mivel a clubbokra mindazon hazai tehetségeket, és az ezekből származó érdekeket oly mértékben behozni nem lehet, melyekből kifolyólag a közhaza sorsát hasznosan elintézni, és ennek teljes felvirágoztatására hathatósan közre működni lehessen.

Valamint hazai, úgy európai állásunk tekintethe vételével elkerülhetetlenül szükséges, hogy az 1848. V. t. cikknek azon része, mely a megyét az országgyűlési képviselők megválasztására nézve választó kerületekre felosztani rendeli, egészen módosítsák, és a nemzetnek minden osztálya a jogegyenlőség elvénél fogva, az alkotmányos polgári jogok összes gyakorolhatására nézve, műveltségi és vagyoni állásától feltételezve, a választhatási és törvényhozásbani képességet a törvényhatóságok testületébe olvasztassák be, annyival is inkább mert a mint fentebb előadám, ha nálunk a nemzet minden osztálya a törvényhozásbani részvételre vonatkozólag, a politicalai érettség azon fokán állana is, a melyen a Britt nép politicalai egyesületei állanak, még azon esetben sem pótolná a magyar municipalis rendszer sajátságait, mert

behozva lévén már a felelős kormány rendszer, alkotmányunk keretébe, ha az összes nemzet részvételével a megyei intézményt ehez idomítani fogjuk, akkor nem lesz párja Európában sehol, még az angolnál sem a magyar alkotmánynak.

A törvények alkotására való egyenes befolyását az összes nemzet érvényesen csak akkor biztosíthatja a maga részére, ha mindenki a saját egyéniségével a törvényhatóságok testületébe lépven be, ezek közgyűlésein fogja az államnyi ügyek elintézésére saját befolyását érvényesíteni, ezen közgyűlésekben központosulni kell értelmiség, és vagyon tekintetében aránylagosan, mind azon polgároknak, akik a megye, vagy város, vagy kerület, szék, illetőleg a köz haza sorsára nézve felügyelni saját érdekeiknél fogva hivatva vannak, ezen törvényhatósági gyűlések megalakítására nézve a főtekintetnek oda kell irányulni, hogy a hazai polgárok azon osztálya ezekből ki ne zárassék, kik műveltségi, és vagyoni állásuknál fogva a köz haza sorsa iránt már foglalkozásuk, és anyagi érdekeiknél fogva is kiválóan érdekelve vannak, a halhatatlan emlékü, a legnagyobb magyar gróf Széchenyi István mondá azt, hogy az egyesületek tehetik nagyvá a nemzetet, mire a lelegelevenebb példa Anglia, a törvényhatósági gyülekezetek előnye épen abban áll más magán jellemű clubbok ellenében, mivel az egy nagy testületet képezvén, már hivatásánál fogva is politikai tekintetben kormányzati joggal bírván, míg igazság kiszolgáltatás szempontjából véve fel annak az államban állását, már kitűzött feladatánál fogva úgy a bűn, mint a polgári ügyekben, a polgárok erkölcsi és vagyoni állapota felett biráskodván, ezen kettős téren működésénél fogva, szakadatlanul a hazai közügyek el-

rendezésével lévén elfoglalva, mi természetesebb, mint az, hogy azon törvényhatóság, a mely míg egyrészt a birói teendők véghezvitelére van hivatva, más részt pedig az általános kormányzati ügyek elintézésében tényező, ezen körülménynél fogva leginkább képesítve lehet arra hogy a törvények alkotására, mint leginkább hivatott testület befolyhasson.

Az államélet fentartásának alkotmányos tekintetben legfőbb biztositéka az, ha az alkotmányos jogok gyakorlata a polgárok erkölcsi állására nézve ugyan beosztva, hogy ezen tényező erők, melyek a köz haza java elintézésére hivatva vannak, már képzettségüknél fogva is illetékesek legyenek, de saját polgári állásuknak tekintetbe vételével is érdekelve legyenek a közjó előmozdítására, hogy ezen cél elértessék, magából a dolog természetéből következik, hogy a hazapolgárait rá ruházandó alkotmányos jogok kiosztásánál a képzettségre, és vagyoni állásra tekintet legyen, a legdemocraticusabb államokban is, az érdem aristocratiát mellőzni soha sem lehet, sőt nem is tanácsos, mert azon elvet felállítani, hogy minden hon polgár egyenlő arányban részesülhessen az alkotmányos jogok gyakorlatában, ez valóságos képtelenség, mivel ezen esetben legtöbbször az értelmi erőt, mely hatásaiban a hazára a legüdvösebb lenne, a nyers erő, mely ügyetlen kezekkel nyulna az állam gépezetének igazgatásába, teljesen felemésztené, de a józan democraticus elveket véve sinór mértökül, azoknak mindig teljesen elég van téve, ha minden polgárnak, kezdve a legnagyobbtól a legkisebbig, nyitva áll a tér az álladalomba arra nézve, miszerint az igyekezete után nyerendő érdemeinél fogva a polgári alkotmányos jogok gyakorolhatására, valamint bár mely kitüntető polgári állás elfoglalására magát kiképezhesse.

A mint már fentebb előadám, az 1848-ik V. t. cikkben foglalt az országgyűlési képviselők választásáról szóló törvényt úgy kellene módosítani, miszerint a választó kerületek eltörülésével a követ küldés joga a törvényhatóságoknak adatnék át, a választás pedig az első, és másod fokú lépne életbe, ha az országgyűlési képviselők megtétele a törvény hatóságok termoiben fog megtörténni, akkor a nemzet részére nem csak a választási jog, de a törvényhozásbani közvetlen részvét is biztosíthatni fog, mivel a népnek azon osztálya is, melynek részére az 1848 V. t. cz. a választási jogot megadta, a törvényhozói jogot is gyakorolhatni fogja közvetve az e célra megválasztandó községi képviselői által a megyei közgyűléseken, míg a nagyobb képességgel felruházott polgárok személyesen fognak részesülni abban a hatósági gyülekezetekben, e szerint a hazai összes polgárok részére műveltség, és vagyoni állásukhoz mérve mind azon alkotmányos jogok birtokába lesznek. melyet a józan demokratiai elvek megkívánnak, és ezeket a törvényhatóságok és községek terén fogják érvényesíteni.

Szentkirályi Mór úr, az országgyűlési képviselők megválasztására nézve a qualificatio tekintetében csak egy fokot fogad el, mely az V. t. cikkben körül van írva, míg ellenben a megyei tisztviselők megválasztásának valamint a megyei közgyűléseken nyilvánuló jogok gyakorlataira már két fokot állít fel, és itt maga is elismeri, hogy a törvény hatósági gyűlésekben ne csak választott képviselők szerepeljenek, hanem a saját személyükben a törvény által azok is jogosíttassanak résztvenni, a kik az állam fentartására legtöbb költséggel járulnak, — tisztelt hazánkia itt már ezen foknál csak a

vagyoni állást veszi tekintetbe, a mi szerintem igen helytelen, mert az egyéni belbecs mi műveltséget és erkölcsiséget feltételez a közügyek iránti elintézhetés képességére nézve, mindég nagyobb kellék, mint pusztán a vagyoni állás, de szerintem az első fokú qualificatióra nézve mind a két kellék elkerülhetetlenül szükséges, hogy az az egyénben kapcsolatban egymással feltalálathassék.

Az előadott elveket magára az életre alkalmazva véleményem szerint következő qualificatiók állíttatnának fel: először, az első fokú qualificatio azokra vonatkoznék, a kik úgy az országgyűlési képviselők megválasztására nézve, valamint a képviselők számára adandó utasításokra vonatkozólag a törvényhatósági gyűlésekben személyes szavazatokkal felruházva volnának, ezek pedig lennének mindazon egyéniségek, a kik műveltségi tekintetben a nagy gymnasiumi 8 tanosztályból az általános vizsgát letették, vagy pedig a real, vagy a kereskedelmi tanodák osztályait teljesen elvégezvén, szinte ezen két tanszakban a vizsgálaton keresztül mentek, és erről kielégítő bizonyítványokat felmutatni képesek, az előadottak szerint arra nézve, hogy valaki a törvényhatósági gyűlésekben képviselőt választhatási, és a törvényhozásban a követek részére adandó utasítások meghozatalában szavazhatási személyes joggal birjon, a három tanszak közül, bár melyikből a kiállott vizsgáról kielégítő bizonyítványt mutasson fel, legyen az egyéniség akár földbirtokos, kereskedő, vagy iparúzó, vagy gyárnok, már jogosítva volna egy részről műveltségi tekintetben, hogy a polgári jogok mindkét ágára nézve személyesen befolyhasson, de még evel kapcsolatban anyagi tekintetben szükséges, hogy az az egyéniség, ki a fentebb elősorolt műveltségi qualifi-

catióval bir, még azon felül oly fekvő vagyonnak legyen birtokában, mely után tisztán földadót évenként legalább 50 frtot fizessen a pótlékot oda nem számítva, a kik mind műveltségi, mind anyagi tekintetben e kettős qualificatióval birnának, azok folynának be a törvényhatósági gyűlésekbe történendő országgyűlési képviselők, ugy a tisztviselők megválasztásába, valamint a követek részére adandó utasítások elkészítésébe, egy szóval mindazon kormányzati ügyekbe, melyek a törvényhatóságokat állásuknál fogva megilletik, — ezenkívül személyesen gyakorolnák még mindazon alkotmányos polgári jogokat, melyek fentebb általam előadottak, minden felekezetheli lelkészek, okleveles ügyvédek, az egyetemi, az academiákban, collegiumokban, gymnasiumokban, lyceumokban lévő tanárok, a fekvő javakkal biró szerzetes rendek főnökei, orvosok, mérnökök, gyógyszerészek, a magyar tudományos academia tagjai, ha ezen előszámláltak egyénenként teljesen kimutatni képesek lesznek, hogy hivataluk, vagy foglalkozásuk utáni 1000 frt. évi jövedelemmel birnak, a megyei tisztviselőkre nézve szinte az a qualificatio alkalmaztatnék, mely a tudományokkal foglalkozó okleveles egyénekre előadott, hogy t. i. személyes szavazattal csak akkor volnának felruházva, ha 1000 frt. évi jövedelmet kimutatni képesek lennének, — különben a törvényhatósági tisztviselőknak mindnyájokra alkalmazva megadathatnék az a jog, miszerint a közgyűlésekben tanácskozási vélemény nyilváníttással birnának, de a szavazati jog csak azon tisztviselőknak adatnék meg, kik a fentebb előadott anyagi qualificationak megfelelnek, e mellett mindazon nagy birtokosok, vagy nagy birtokú testületek, ha a törvényhatóságok kebe-

leben létező fekvőségeik után egyenes földadót 1000 frtot fizetnek, ha bár saját személyükre nézve az alkotmányos jogokat más törvényhatóságok területén gyakorolnák is, mindazonáltal, a fentebb kitett vagyoni qualificatiónál fogva a megyei, vagy kerületi gyűlésekre meghatalmazottat jogositva volnának kinevezni, ki a közügyek elintézésére, valamint a választásokra is befolyni azon megyében, vagy kerületben jogositva volna.

Valamint azokra nézve, kik műveltségi és vagyoni állásuknál fogva képesítve volnának, a törvényhatóságok részére az alkotmány által adott mindazon jogok személyes gyakorlatára a törvényhatósági gyűlés lenne azon tér, melyben összes működésük a köz cél elérésére egyesítettnek, úgy más részről a községi életnek kellenék azon politicalai súlyra vergődni, melyen a kevesebb qualificatióval bíró, de nagy tömegben létező honpolgárok szinte az összes haza közös érdekében célirányosan és hasznosan működhetnének. — Szentkirályi Mór és Tisza Kálmán urak eszméi szerint, a hol a tanácskozhatalmi módért a polgárok jogai áldoztatnak fel, a kik szerint a követek, valamint a megyei képviselők megválasztása, az V-ik t. cikkben megjelelt választókerületek színhelyén egyéenkénti összecsoportosulás által véghezvitetni javasoltatik, ezen javaslatok alkalmazásával a községi élet örökre háttérbe volna szorítva, hazánk nagyszámú földmivelő polgárai számára sohasem nyilna meg a tér arra nézve, hogy a haza közügyei iránt némi érdekléssel viseltessenek, mely közérdeket csak akkor lehet felébreszteni, ha az alkotmány maga alkalmat nyújt arra, hogy a hazának minden polgára ennek viszonyaival legalább némi részben ismeretes legyen, ezen cél pedig csak azon esetben lehet megkö-

zelíteni, ha a községek épen úgy testületileg, mint a vármegyék, vagy nagyobb városok, székek, kerületek, vidékek részére a község állásához viszonyított mindazon jogok politikai tekintetben megadatni fognak, melyekkel a törvény, a nagyobb törvényhatóságokat felruházta, ha szinte a községbe az egyéniségek épen úgy beolvasztatni fognak, mint a hogy fentebbi előadásom szerint a községek olvasztatnának be a megyék, vagy kerületek kebelébe. — Hogy a községek minden alkotmányos jogok gyakorlatában egyenlően részesítsenek, vagyis hogy oly helységek, melyek alig számlálnak 300 lélekre menő lakost, azokkal a helységekkel a kiknek lakosai száma három, négy, öt, hat ezerre megy, egyenlő politikai jogokban részesíttessenek, ez ismét magába véve képtelenség volna, tehát megközeleltőleg az igazságot szerintem itt is bizonyos arányt kell meghatározni a politikai jogok gyakorlatára nézve, hogy pedig ezek minő alakban nyilvánuljanak, miután én már fentebb kimondottam, hogy a községeknek nem az V-ik t. cikkben meghatározott mód szerint, az egyénenkénti csoportosulás által, hanem, mint testületeknek kellek résztvenni mindazon jogok gyakorlatában, melyeket érvényesíteni a saját kebelökben megszületendő határozatok folytán a megyei közgyűléseken hivatva lesznek, — ennél fogva az arányra nézve azt tartanám legcélszerűbbnek, ha minden község a legkisebb számú lakosoktól kezdve, az 500 lélek számig $\frac{1}{2}$ szavazattal bírna a megyei gyűléseken, az 500 lélek számot meghaladó község 1500 lélek számig 1 szavazattal rendelkeznék, az 1500 lélekszámtól 3000 lélekszámg két szavazattal bírna, a 3000 lélekszámtól az 5000 lélekszámg három szavazattal rendelkeznék, és az 5000 lélekszámtól bár

mely mennyiségű lélekszámig ha rendezett tanácssal nem bírna és az 1848. V-ik t. cz. értelmében kiírt küldési joggal nem ruháztatott fel, ily nagyobb hatóságot magában foglaló községek a megyei vagy kerületi, széki gyűlésben 4 szavazattal volnának felruházva.

Az erkölcsi qualificatióra nézve, úgy a személyes befolyással, illetőleg szavazattal, valamint a képviseltetés által befolyó polgárookra nézve azon képességgel kellene bírniok, a melyek az 1848: V. t. cz. 2-ik §-ában előírva vannak, ezen szakasz kitétele szerint, kivéve a korra nézve azt, miszerint a haza polgárai nem 20 éves korukban, hanem 24 évet meghaladott teljes korban ruháztatnának a törvény által miud azon alkotmányos jogok gyakorlataival fel, melyek ezeket polgári állásuknál fogva megilletnék. A községek kebelében a hazának mindazon polgárai, a kik a megyei, vagy kerületi közgyűlésekben a közügyek elintézésére nézve személyesen be nem folyhatnának, ezen alkotmányos jogokat mindazok gyakorolnák, úgy az országgyűlési képviselők megválasztására, valamint az ezek részére adandó utasításokra nézve, hasonlóan a tisztviselők megválasztására, a kiket az 1848: V. t. cz. pusztán csak az országgyűlési képviselők megválasztására választói képességgel felruházott.

A megyei, kerületi közgyűlések, hatósági jogokat minden tekintetben az 1848. XVI-ik t. cz. d. pontja értelmében jövendőre nézve is megtartanak, — a forradalom előtti időszakban, a megyék legsarkalatosabb joga a követ utasításokban és a követeknek a saját kebeléből való megválasztásából állt, a mint már fentebb is előadám, ha a választó kerületek eltörültetnének, és a választók tömege a megyékbe, és a községekbe olvadna be, ezen esetben, a nemzetnek a törvényhozás-

bani egyenes részvéte, a testületi rendszer felállításával, mindenkorra biztosíttatnék, más részről a kiváltságos alkotmány időszakában a municipalis törvényhatóságok sarkalatos jogai közzé tartozott az is, hogy a kormány részéről végrehajtás végett hozzájuk küldött felsőbb rendeleteket, ha ezeket a törvényhatóságok törvényteleneknek találták, végre nem hajtották, hanem félre tették, itt van tehát az a tér, a hol a felelős kormány rendeletei többnyire a központosítás emberei által a megyei rendszer természeti fennállásánál fogva összeegyeztethetetlennek tartatnak. — Köz tapasztalás szerint tudjuk, hogy a volt testületi kormány rendeletei azért nem voltak végrehajthatók a megyei testületek, és ezek közegei által, mivel nem lévén felelős a kormány, de nem is a nemzet akaratából nyervén ez létezését, minthogy ez igen gyakran a nemzet érdekeivel ellentétes érdekeket képviselt, és idegen befolyásoknak volt alávetve, ha a municipalis hatóságok ezen ellentétes kormány rendeleteknek vakon engedelmeskedve mindenkor végrehajtói lettek volna, ezen törvénytelen végrehajtásból ismét újabb sérelmek támadtak volna, melyeket nem lévén felelős a kormány, felsőbb helyen sohasem orvosolnak vala — igen természetes volt tehát a viszony, mely ezekből kifolyólag, a testületi kormány, és viszont a testületi megye között létezett, nem lévén egyik sem felelős a másiknak, bár fájdalom a tapasztalás igen gyakran megmutatta azt nemzeti multunkban, hogy az idegen érdekeket szolgáló testületi kormány más utakon, többnyire érvényt szerzett rendeleteinek, közvetve, habár azokat a törvényhatóságok közegei által közvetlen nem is érvényesíthette, a doctrinairek, kik hazai municipalis rendszerünknek legnagyobb ellenségei, okos-

ködésük fonalán irányelvül mindenütt, és mindenhol, a hol csak alkalmuk volt a megyei rendszert megtámadhatni, azt hozták fel, hogy a felelős kormány nem kormányozhat a jelen szerkezetű megyék fenállása miatt, miután ezek kibocsátott rendeleit nem fogják mindenkor absolute végrehajtani, mely jelenség előállításával a ministerek saját tetteikért felelősök nem lehetnek, a doctrina embereinek ezen okoskodásuk meg nem áll, mert épen a felelős kormány intézmény szerkezeténél fogva, mely az egyéni felelősségre van fektetve, jövődre a legnagyobb biztosítéka lesz hazai alkotmányos önállásunknak, ha az egyéni felelősség elve a megyei testületi gyűlések közönségének nyilvános működésére is, a kormány rendeletek végrehajtására vonatkozólag alkalmaztatni fog, igaz, hogy a centralisták zavart eszméi szerint a felelős kormány irányában, kinek tagjai egyénenként felelősek, a megyei közgyűlésekre mint testületekre a felelősséget alkalmazni nem lehet, de hogy a megyei közgyűlések közönségeire az egyéni felelősséget rájuk alkalmazni mért ne lehetne, a mi szerintem igen könnyű dolog, és a legczélszerűbben kivihető, ezt felfogni a központosítás pártívei csak azért nem akarják, mert absolut törvényhozói hatalomra törekszenek, mert mindent Pesten az ország szívében akarnak összpontosítani, mert a magán jellemű clubbok véleményét többre becsülik a haza összes törvényhatóságaiban, és így az egész nemzetben nyilvánuló közvéleménynél, mert így szerintök a kormány ha a legbecsületesebb honfiakból is lesz össze alakítva, hamarább lehetend ezt a helyéről elmozdítani, mert a minden féle elemekből össze alakított clubbokban hamarább lehet a ministeri tárczákat elhajhászni, mintha a ministerek állását a hazai összes törvény hatóságok tömege, mely maga a nemzet, fogja fentartatani

befolyásánál, és érdekeinél fogva mind addig, míg a kormány tagjai feladatuknak megfelelnek, mert a demagogia, a központosítási rendszerbe a leghamarabb tulsulyra vergődhetik, és szokott működésénél fogva, a hazában előidézett foradalom által a zavarosban leghamarább halászhat, hogy meg nyerje azt, a mire vágyott, és a mivel sohasem birt, mert a központosító rendszerben némely nagyra vágyó ujság író monopolizálván a közvéleményt, sokkal könnyebben juthat célhoz, s vergődhet fel magassabb polczra.

Hogy hazai multunkban a testületi kormány irányában, a testületi megyék felelőssek nem lehettek saját tetteikért, a dolog természetéből kimagyarázható, de a felelős kormány irányában a mint már fentebb előadám a törvényhatósági gyűlések közönségei szükséges hogy felelősök legyenek, mivel különben, ha ezen eszmét keresztül vinni nem lehetne, akkor vagy a felelős kormánynak, vagy a municipalis törvényhatóságoknak meg kellene szünni, már pedig egyiket a másikért feláldozni nem lehet, de nem is szabad, különben éppen ellenkezőleg a központosítók meggyőződésével a valódi alkotmányos felelősséget csak akkor lehet hazánkban meghonosítani, ha a kormány a megyék irányában, és viszont a megyék kormány irányában felelősségre vonhatók lesznek, hogy testületet felelősségre lehessen vonni, ez magával a felelősség fogalmával ellenkezik, mivel a feleletre vonás eszméje csak egyénre, vagy egyénekre alkalmazható, kísértsük meg ezen eszmét az életben alkalmazni. A mint már fentebb előadám, a hazai polgárok kik a törvényhatóságok kebelében a közügyek olintézésére, és így a kormányi rendeletek végrehajtására is állásuknál fogva hivatva lesznek, két képességi fokra lesznek osztályozva, — az első osztályba azok fognak

tartozni, a kik személyes szavazattal felruházva lesznek a második osztályba pedig azok, a kik képviselet útján a községek által megválasztatván, az azoktul nyerendő megbizásaik értelmében annyi szavazattal fognak járulni a közügyek elintézésére nézve, a mennyi községüket az azokban létező lélekszám után megilletni fogják, — a személyes szavazattal bíró polgárok a megyék, kerületek, székek és vidékek főispányai, fő király birái és főkapitányai elnöklete alatt összealakított választmánya előtt igazolni kötelesek lesznek magukat mindazon képességekre nézve, melyet a törvény ugy műveltségi, mint anyagi tekintelben megkívánna, hogy a törvényhatósági gyűléseknek szavazó tagjai lehessenek, a hol mindennemű alkotmányos jogok gyakoroltatni fognak, a második osztályt képező szavazó polgárokra nézve a kik képviseltetés útján fognak befolyjni az államügyek igazgatásába, ezek járásonkint kinevezendő küldöttségek által helységenként fognak összeiratni ugy az első, mint a második osztályú szavazó polgárok összeírását magában foglaló lajstromok az első osztályuakra nézve két párban, a második osztályuakra pedig 3 példányban fognának elkészíttetni, ezeknek egyik példánya az illető törvényhatóság levéltárába, a másik példány pedig a belügyministeriumhoz fogna felküldetni, — mig a második osztályuak részére készített harmadik példány az illető helység leveles tárába tétetnék be, már most a megyei közgyűlések előállításával, ha a felelős ministeriumtól végrehajtás végett oly rendelet küldetnék le, melyet a megyei közgyűlés többsége nem tartana törvényellenesnek ugyan, de mégis az illető minister által kívánt rendszabályok alkalmazásával azt nem tartaná czélszerűnek, közegei által végrehajthatni, szabadsá-

gában állana a megyei közgyűlésnek a leküldött rendelet lényegét tartalmazó módosítványát felírás útján az ügy végrehajtása előtt az illető miniszterrel közölni, ha a miniszter a közgyűlésnek a rendelet tárgyát érintő módosítását elfogadná, azon esetben az ügy végrehajtás tekintetében ki volna egyenlítő, az ilyen módosítást tartalmazó felírások mindenkor csak az illető megyei jegyző aláírásával láttatnának el, — ellenben ha a felelős miniszter által leküldött rendeletet a megyei közgyűlés törvénybe ütközőnek találván, azt végrehajtani teljességgel nem akarná, ezen fenforgó esetben a miniszteri rendeletnek el nem fogadása a megyei közgyűlés többségéből merülvén fel, az illető főispán, fő királybíró, vagy főkapitány azonnal köteles lenne a tanácskozó gyűlés termeit bezáratni, a jegyzőt pedig rögtön oda utasítani, hogy a megye tagadó határozatát azonnal fogalmazza, mely határozat a gyűlés többségét tevő azon tagjai által, kik azt elfogadni nem akarták, rögtön aláíratnék, és az az illető miniszterhez felküldetnék, a határozatot aláírók életükkel és vagyonukkal felelősséget vállalnának személyenként a határozat végre nem hajtásából kifolyó következményekért, az illető ministertől függene ezután az ügy természeténél fogva, hogy a megye közgyűlésének többsége által személyenként elvált felelősség sullyát ezekre hagyná-e rá nehezülni, vagy pedig ha a miniszterre nézve országos tekintetben a végrehajtandó rendelet tárgya oly fontosságú lenne, hogy a végrehajtást elhalasztani nem lehetne, és azért foganatba vétel tekintetében a felelősséget, mely reá háromolna, az országgyűlés előtt biztosan elválhatni vélné, — ezen esetben a már egyszer végrehajtás végett leküldött rendeletet az ellenszegülő megyéhez újra visszaküldené, ezen másodszori leküldés esetében az ellen-

szegülő megye közönségének nem volna többé joga a kérdéses rendeletet foganatba vétel nélkül félre tenni, ha nem köteleztetnék azt közegei által azonnal teljességbe vétetni, de most már a felelősség terhe azokról, kik az ellenszegülő megyei határozatot aláírták, elvolna háritva, és a felelősség sullya a neheztelt tárgyra nézve a leküldő minsterre háromolna, kit a megye ezen tényért követeli által az országgyűlés előtt feleletre vonni jogositva volna.

Az illetén összeütközéseknél midőn a törvény hatóságok, és a felelős kormány között ily nemű viszályok támadnának, az illetékes biró mindenkor az országgyűlés képviselőháza lenne, mivel ez, az összes hazai törvényhatóságok, és így tulajdoképen az egész nemzet küldötteiből álván, egyedül ez volna illetékes annak kimondására, vajjon a minster által tett intézkedés törvényes volt-é, vagy nem, képez-e sérelmet, vagy nem, melynek felmerülése esetében kötelességében áll azt rögtön orvosolni. Tisza Kálmán midőn az országgyűlés és megyék közt felmerülő viszályok elintézésére nézve egy külön, az országgyűléstől úgy a megyék, és kormánytól elváló itelő szék felállításával kívánta az illetén sérelmeket megszüntetni, ez által önként önmaga beismerte azt, miszerint a központosítási rendszernek a hazábani meghonosulása által, ha a képviselő ház ugymint jelenleg, jövendőre is, a választó kerületek képviselőiből alakulna össze, és így a megyék, szóval az összes törvény hatóságok a képviselő háztól egészen külön álló testületekként maradnának fen, hogy alkotmányos hazai rendszerünk ily módóni alakulásával két külön hatalom támadna ebből, mely a befolyásért, és irányelveinek érvényesítéseért szakadatlan küzdelemben állana egymással, mely végtére is

az összes hazai erőket hozná teljes elzsibbadásba, mi, mint már ezen mnnkámbar több ízben megemlitém, a köz haza végső kigyengülését vonná maga után, hogy ezen össze ütközéseknek mindenkorra eleje vétessék, hogy két hatalom egymás mellett ne támadhassék a hazában, mely végtére is a legnagyobb anarchiára vezetne, ezt csak úgy lehetne kikerülni, ha a mint már többször mondtam, az országgyűlési képviselők teljesen a hazai összes törvényhatóságok kebeléből fognak választatni, és országos teendőikre nézve ezek által megbizatni, mivel így az összes képviselő testület az összes hazai törvényhatóságok kifolyása lévén, miután megbizásokkal lesznek ellátva, mi természetesebb, minthogy a viszonyok illetén állásában semminemű összeütközések elő nem idézethetnek, de a felelős kormánynak állása sokkal biztosabb lesz a megbizással bíró törvényhatósági képviselők irányában, mint azon képviselők ellenében, kik a központosítási rendszer fennállása folytán a magán jellemű clubbok párt állásaiból választatván meg, a haza köz javát czélozó politicalai irányelveknek soha nem lehetnek oly biztos személyesítői, mint a törvényhatóságok közönségei, kiknek személyében a törvény által felállított qualificationál fogva mindazon erkölcsi és anyagi biztosítékok feltalálhatók, melyekkel a hon közjavát előmozdítani képesítve vannak.

A fentébb előadott felelősségre vonatkozólag többen azon ellenvetést tehetnék, miszerint lehetne-é akkor pontos és a czélnak megfelelő gyors kormányzást várhatni, ha a számos hazai törvényhatóságok között csak 10 vagy 12 is találtatnék olyan, a mely a ministeri rendeleteknek az általam előadott mód szerint ellentéte szegülne, mennyi idő telne el avval, míg az illetén el-

lenségülő törvényhatóságokkal az illető ministerium elbánhatna, részemről ezen ellenvetésre igen könnyű a felelet, az olyatén intézkedésekre nézve, melyek országos tekintetben az egész hazára terjednének ki, és így mindenesetre igen nagy fontosságuk a minisztereknek, — vagy ha az intézkedést magában foglaló tárgy egyes minister szakosztályára vonatkoznék, a rendeletet úgy egyes miniszternek, valamint közülök többeknek, igen könnyű volna az összes hazai törvényhatóságokhoz leküldeni, és ha e mellett a rendelet tárgya igen sürgős fogantatbavételt igényelne, ismét igen nagy fáradságba nem kerülne az illető törvényhatósági főkörmányzóknak a hatóságuk alatt lévő megyét, vagy kerületet, vagy várost rendkívüli közgyűlésre összehívni, és így az intézkedés a rendelet tárgyára nézve sürgősen megtétethetnék.

Azt hiszem hogy e hazában mindenki, a kinek a kormányzati ügyekről és ügykezelésről csak némi fogalma van, belátandja azt, hogy a felelős magyar ministerium csak oly kormány intézkedéseiért tétethetik felelőssé a nemzetgyűlés által, a melyek természetöknél fogva már országos ügyek lévén, saját kormányzati hatáskörükbe tartoznak, ilyenek p. o. a közadózási rendszer, a hadsereg elhelyezése, ujoncz állítás, országos közlekedési eszközök, vasutak, kincstári jövedelmek, ennek kezelése, hidvám, középítészet, országos társulatok, és egyesületek, hajózás, folyóvizek, csatornák országos költségei építése, országos rendőrségi ügyek országos tanügy s. a. t. vannak már most megyei ügyek és több nemű magán ügyek, ha törvényhatósági rendszerünket továbbra is a saját függetlenségébe felkivánjuk tartani, mi természetesebb, mint az, hogy az erre vonatkozó kormányzatot saját magunk részére fogjuk biz-

tosítani, itt nincs szükség arra, hogy a hazai felelős kormány a megyei ügyek elintézésére befolyást gyakoroljon, csupán ott van joga beavatkozni, a hol egyesek fellebbezés után tevőlegességüket igénybe veszik, ily jelenségeknél beavatkozhatik az ország végrehajtó hatalmának a közege, s úgy egyes tisztviselőit, a törvényhatóságoknak, valamint közgyűlési közönségét feleletre vonhatja.

Az országgyűlési képviselők megválasztására nézve következő mód lenne véleményem szerint az összes hazai törvényhatóságokban, valamint a községekben alkalmazandó: a községek lakosai közül mind azok, a kik az 1848 V. t. cikk értelmében a választói kerület színhelyén, az országgyűlési képviselők megválasztására nézve feljogosítottak jövendőre a megye, kerület, vidék, vagy szék pontjában megválasztandó képviselőre nézve szavazataikkal saját községük kebelében járulnának, még pedig úgy, hogy ezen községi képviselői választást megelőző törvényhatósági közgyűlésen, hol az egész megyei közönség képviseltetik, már közöltetnék azoknak a nevei a községek választó lakosaival, az illető község képviselők által, kik a megyei illetőleg kerületi közgyűléseknek választott tagjai, a kik a képviselői állásra jelölteként felkivánnak lépni, ezután a megyei, illetőleg kerületi, vagy széki közgyűlesekben jó eleve kitűzetnék az országgyűlési képviselők megtétele végett a követ választásnak határnapja, még pedig úgy, hogy ezen választási nap, az egész megyében létező községekben egy napra tétetnék, mely napon az összes megyei községek a választást véghezvinnék, a választásnak teljesen nyílt, és szabadban kellene lenni, a választás vezetésére minden községben a községi bizott-

mány által mely a község előkelő birtokosaiból, az illető lelkészekből, és a lakosok által bizonyos számban megválasztandó egyéniségekből állana, a választási elnököt ezeknek állana kötelességében megválasztani, a választást vezető elnök csak azon polgárok sorából választhatná meg, a kik műveltségi és anyagi képességüknél fogva az első osztályu a megyei gyűléseken személyes szavazattal nem bíró polgárok közzé tartoznak, a megye vagy kerület, szolgabirái minden az illető választások alkalmával előforduló beavatkozásoktól hivataluknak elvesztése terhe alatt elvolnának tiltva, hasonlóan tiltva volnának befolyást gyakorolni ezen választások folyamára nézve mind azok a polgárok, kik az első osztályu qualificatio szerint a megyei közügyek elintézésében személyes szavazattal felruházva vannak, a választást az elnök megnyitván, ez általános felkiáltással csak azon esetben vitethetnék véghez, ha a megválasztandó jelöltön kívül más jelölt nem jelentkeznék, mihelyt 10 választó kívánná a szavazást, azt az elnök azonnal fogamatba venni köteleztetnék — a felkiáltás, vagy többségi szavazat útján befejezett választásról rögtön jegyzőkönyv vétetnék fel, melyben a jelöltek neve, és hogy ki mennyi szavazatot nyert, beiktattatnának, ezután a jegyzőkönyv a választó közönség előtt felolvastatván, ennek jelenlétében az elnök által levél boritékba téve lepecsételtetnék, és a község részéről megválasztott községi népképviselőnek adatnék át.

A községi népképviselők ugyanazon választó polgárok által, a kik országgyűlési képviselő jelöltekre, az 1848 V. t. cz. értelmében szavazati joggal felruházva vannak, választatnának meg hat évre. A megyei tisztviselők megválasztására nézve községonkint ugyanezen

polgárok, a kik a második osztályú választó képességgel volnának felruházva a választást eként gyakorolnák, az összes megyében vagy kerületben minden helységben egy napon történnék a választás, ezt megelőzőleg a megyei közgyűlésből a főispán által kiküldetnék az összes községekbe a megyei, vagy kerületi, vagy székbeli egyéniségeknek névsora, kik a főispán által központi tisztviselőknél, minő a két alispán, az al királybíró, a törvényszéki úlnokok, a tiszti fő- és alügyészek, a főpénztárnokok a törvény által meghatározott hivatal viselhetési qualificatiók szerint kijelelve volnának, miután a kijelelési jog a főispánt, főkirálybíró, vagy főkapitányt illetné, ki ő felsége a koronás király személyét jogi tekintetben a törvényhatóság élén képviseli, csak hogy a főkormányzó is köteleztetnék a tisztviselők kijelelésében a hivatali minőségre nézve mindazon qualificatiókat szorosán tekintetbe venni, és magát ahoz alkalmaztatni, melyet e részben a törvények eleibe szabnának, a község a fentebb előadott módon az elnököt megválasztva a tisztviselők megválasztására nézve ugyan azon modorban jarna el, a mint az országgyűlési képviselők megválasztására nézve a választási eljárást fentebb előadám, a járási tisztviselőkre nézve az eljárás a központi tisztviselők megválasztásától csak annyiban térne el, miszerint a törvényhatóságok főkormányzói a törvény által a hivatalok minőségére nézve a qualificatiót tekintetbe vévén, miután a járási tisztviselők nem az összes vármegye, vagy kerület közönsége által, hanem kizárólagosan csak az illető járások választó polgárai által választatnának meg, ennél fogva a kijelendők is egyedül a járásbeli hivatal képes egyének összegéből jelletethetnének ki.

A törvényhatósági testületeknek legsarkalatosabb alkotmányos joga lévén a törvényhozásbani részvét, illetőleg a követ utasítási jog, a mint már ezen munkában fentebb előadám, az utasítások lehetnének részletesek, vagy általánosak, miután a forradalom óta közjogi állásunknak látköre európai tekintetben is tetemesen tágult, miután a közösügyi törvény behozatalával politikai állásunk diplomatiái tekintetben is oly terjedelmes tőrre terjeszkedhetik ki jövendőben, miszerint hazánk politikai állására nézve oly viszonyok merülhetnek fel, melyekből kifolyólag hazánk közérdekeinek összeegyeztetésével a reánk nézve igen hasznos és üdvös intézmények behozatalára a követi utasításokban jó eleve helyes irányt adni a törvényhatósági testületeknek sok tekintetben nem is lehetne, mivel az európai érdekeket érintő ügyek kultsa csupán az uralkodó hatalom mellett alkalmazásban lévő kormány férfiak kezeiben lévén, kik a kül udvaroknál lévő állam képviselők diplomatiái ügyeivel folytonos összeköttetésben álván, egyedül ezek volnának hivatva a közös hazában alkalmazandó illetén intézmények behozatalára nézve az első lépést, illetőleg a kezdeményezést megtehetni, míg ellenben a törvényhatóságok a kül viszonyokat legfellebb hirlapokból, s többnyire elferdített alakban ismervén, az erre vonatkozó tárgyakra nézve okszerűen részletes utasítást követiknek nem is adhatnának, legfeljebb a képviselők által a hon gyűlésén követendő elveket e részben csak általánosságban határozhatnák meg, — de más részről lehetnének részletes utasítások, melyek önkéntelen a mindennapi tapasztalás útján a haza közszükségeiből merülvén fel, az illetén tárgyakról annyira részletes megbizást lehetne a képviselők számára az illető törvényha-

lóságoknak adni, miszerint egész kész rendszert, mely minden részleteiben kidolgozva volna, vihetnének fel magokkal az országgyűlésére. — Az 1848-iki törvények értelmében a hongyülési képviselők három évre választatván meg, miután ezen törvényekben az a leghasznosabb az országra nézve, hogy az országgyűlés minden évben megtartatik, az utasítások tárgyai mindenkor a követ választásokat megelőzőleg három évben csak egyszer készítették a törvényhatóságok által. A mód ezek készítésére a régi alkotmányos gyakorlat szerint alkalmaztatnék, a törvényhatóságok illető közgyűléseikből bizottságokat küldenének ki a tárgyak feldolgozására, a feldolgozott tárgyak kinyomtatattván, először a községekbe szétküldetnének annyi példányban, a mennyi község a törvényhatóság területén létezik, a községi gyűlések a megyei bizottság által feldolgozott utasítások tárgyainak megvizsgálása végett, szinte egy bizonyos idő szakban három évben egyszer tartaná meg e célra gyűléseit, ezen községi gyűlésekben a tárgyak el, vagy el nem fogadására nézve csak azon polgárok bírnának szavazattal, kik a második osztályba vannak sorozva, mindazonáltal szabadságukban állana ezen községi gyűléseknek, melyek az utasítások tárgyainak megvizsgálására gyülekeztek össze, az első osztályú polgárokból is többeket ezen gyűlésekbe a tanácskozási részvétel végett meghívni, kiknek vélemény adhatási joguk e gyűlekezeten volna, de szavazattal nem bírnának, a községek mindazon tárgyakra nézve, melyek a közgyűlés által elfogadtattak, ezek a megyei népképviselők számára azon alkalomra, midőn a megyei közgyűléseken a megye utasításaivá válnának, megbizásként adatnának ki. Községi képviselőnek megválasztathatná-

nak azok is, a kik az első osztályú szavazó polgárok számához tartoznának, csakogy ezen esetben a saját személyes szavazatukkal nem rendelkezhetnének. Mint-hogy a kezdeményezési jog az alkotandó törvények tárgyaira vonatkozólag, csak úgy tartozik a korona jogaihoz, mint a képviselő házához, a miért is a felelős miniszterium az országgyűlés eleibe terjesztendő törvényjavaslatokat a hongyülés megalakulása előtt abban az időszakban, midőn a törvényhatóságok által a követ utasítások készítettének, szinte úgy köteleztetnék az összes hazai törvényhatóságok közönségeivel közleni, hogy ezen mód által ezen törvényjavaslatok tartalmára nézve azok a képviselőiknek adandó utasításokban érdemileg nyilatkozhassanak, ezek a miniszterium által előterjesztett, vagy is inkább leküldött törvényjavaslatok, a törvényhatóságok közgyűlései által kinevezelt bizottságok utasítási javaslataival együtt küldetnének el szinte a megyei főkormányzók által a törvényhatósági testületekben létező összes községekhez megvizsgálás végett, hogy azután ezek tárgyairól az illető községek az általuk küldendő törvényhatósági népképviselők számára szinte megbizást adhassanak.

A törvényhatósági közgyűlések a személyes szavazattal bíró polgárokból, és a községek népképviselőiből a hatósági tisztviselők hozzájárulásával megalakulván, a főkormányzó elnöklete alatt, a kiküldött bizottságok utasítási javaslatait tárgysorozat szerint felvévén, a gyűlés többségének hozzájárulásával a határozatot meghoznák, az országgyűlési utasítások tárgyait magában foglaló jegyzőkönyvet, vagy jegyzőkönyveket a szöveg eredetije, vagy eredetije után kinyomatnák, ezeket minden törvényhatóság egymással levelezés út-

ján közölné, valamint minden törvényhatóság ezekből egy egy példányt az ország felelős kormányához felküldene a koronához történendő bemutatás végett, — a megválasztott képviselők részére egy példány kiadtnék.

A képviselőháznak első teendője volna az összes törvényhatóságok kebeléből, ezek képviselői által elhozott utasítások tárgyaiból, melyekben már a ministerium által elfogadás végett leküldött törvényjavaslatok is benne foglaltatnának, azon tárgyakat kiszemelni, és mindenek előtt tárgyalás alá venni, — melyek, az összes hazai törvényhatóságok részéről többséget nyertek, az utasítások lényegükre, és tartalmukra nézve, lehetnének részletesek, vagyis egyenes, és világos utasítások, az ily nemű megbízásokra nézve ha a képviselő utasítását megszegné, ezen esetben az illető törvényhatóság által nem csak vissza hivatnék az országgyűlésről, hanem rögtön vád alá helyeztetvén, a királyi ítélő tábla bírósága eleibe állíttatnék, hol mint haza áruló örökös becstelenségre, és hat hótul két évig terjedő várfogságra ítéltetnék el. — Az általános utasításokra vonatkozólag, melyekre nézve az illető törvényhatóság, csak a vezér elvet jelelné ki, de ennek tárgyára nézve a részletes feldolgozást a képviselő testületre bízna, itt az illető képviselő kötelességének teljesen megfelelné, ha ezen megbízás tárgyára nézve oly szavazatot adna az országgyűlésen, mely lényegére a kitűzött vezérelvet szem előtt tartván, a részletezés vagy módosítás tekintetében a vezérelvet megközelítené, ily nemű megbízások tárgyaira nézve elegendő tér nyílnék a képviselők számára, a saját véleményükből származó elveket tehetségük szerint kifejtetni. A központosítás hívei ezen általam előadott általános utasításokra

nézve igen könnyen azt tehetnék ellenvetésül, miszerint a törvényhatóságok által adott megbizási jog ezen a téren a legkönnyebben kijátszatlának, mivel a részletezése, vagy módosítása által a vezérelvnek az ebből alkotandó törvény tárgyára nézve annyira átváltozók, miszerint a törvényhatóságok részéről adott általános utasítást a módosítás után átváltozott tárgy akkor már, midőn törvény erőre emelkedett, eredményeiben egészen megsemmisitené, nem tagadom, hogy merülhetnének fel ily esetek a törvényhozás terén, de azok igen ritkán fordulnának elő, mert a törvény hatóságokról adott általános megbizás, a módosítás után csak akkor mutathatna fel tárgyára nézve illetően ellenkező eredményeket, ha az illető utasítást adó törvényhatóságok a tárgy lényegével annyira ismeretlenek lennének, miszerint erre nézve a vezérelvet helyesen kijelelni nem tudnák, azért az általam előadott rendszer alkalmazásával, a nemzetnek a törvények alkotásában közvetlen részvétele soha sem kockázatlának, mivel a törvényhatóságok által adott utasításoknak többséget nyert tárgyaiból kellenék a képviselő háznak az általa hozandó törvényeket megalkotni.

A törvényhatóságoknak megvolna az a joga, miszerint képviselőit nem csak a fentebb előadott esetben hanem akkor is visszahívhatná, ha az illetően általános utasítások szönyegre kerülésével a vezérelvtől eltérve a megye vagy kerület szavazatát ettől ellenkező irányban nyilvánítaná, oly eseteknél, hol a hon gyűlésén szönyegre kerülendő tárgyra nézve a képviselő, a tárgyat még csak megközelítő utasítással sem bírta, azon esetben szabadságában állana az illető képviselőnek, a megye, vagy kerület szavazatát a tárgyra nézve tetszése

szerint kinyilatkoztatni, de ha azután ezen szavazat a megye, vagy kerület köz meggyőződésével nem találkoznék, az illető képviselő a megye vagy kerület által történendő visszahivatásnak magát kitenné, mert a törvényhatóságok képviselői kötelezletnének az országgyűlésén történt mindennemű működéseikről havonként az illető törvényhatóságot értesíteni, s oly eset felmerülésénél, hol az illető képviselők a szőnyegen forgó tárgyra nézve semmi nemű megbizással nem volnának ellátva, ily esetben tanácsosabb lenne a küldöket a kérdésben lévő tárgyra nézve felhívni, hogy megbizást adjanak mint ezeknek meghatalmazása nélkül a tárgyra nézve döntőleg befolyni. A törvényhatóságok a három éven keresztül tartandó egy országgyűlésre, habár csak egyszer volnának jogositva képviselőik részére utasításokat adhatni, de ily felmerülő eseteknél, midőn a honygyűlés tanácskozásainak folyamából az illető megbizottak oly tárgyakra nézve kérnének megbizást, melyekre sem részletes, sem általános utasításokkal nincsenek ellátva, ily esetekben jogositva volnának a törvényhatóságok utasítások adására, és ezeket ismét azon mód alkalmazása által vinnék véghez, melyet már ezen munka folyamában fentebb előadtam.

Az országgyűlési képviselőknek a törvényhatóságok központján kellene megválasztatniok, a községek népképviselői a községek kebelében történt országgyűlési képviselő megválasztásáról szolló jegyzőkönyvet lével boritékba bepecsételve vinnék be a központba s miután ezen képviselők a község kebelében az 1848-ik V. t. cz. alapján jogositott választó polgárok által, az egyéni összes szavazatok sulyba vetésével, már a követ jelöltekre szavaztak, e szerint az egyénenkénti

szavazók többségéből emelkednék ki a központban érvényesülő községi szavazat, mely lélek szám szerint annyi lenne, vagyis annyinak számíthatnák a központban történendő képviselői választásnál, mint a mennyi a községet lélek szám után megilleti, p. o. ha A. községben Péter képviselő jelölt 100 szavazat ellenében 200 szavazattal elválasztott, a községnek 4000 lélek száma lévén, tehát az A. községben 200 szavazatot nyert Péter képviselő jelölt a központban A. községben 3 szavazatot nyer, a községi népképviselők ily módon adott szavazatai összeszámitatván, az első osztályu választó polgárok szavazataival, a kik igen természetesen nem lévén képviselők, és így egyéni szavazataikkal járulhatnak a képviselő megválasztásához, eként a két osztályu szavazó polgárok szavazataiból felmerülő többség választandja meg az országgyűlési képviselőket, a kik megválasztásuk után az összes haza iránti hűségre, és a részükre adott utasításokra meg eskettetvén a megválasztásukat, valamint a számukra adott utasításokat magukban foglaló jegyzőkönyvekkel küldetnek el az országgyűlésre. E mellett képviselővé csak az választathatnék, a ki életének 30-ik évét betöltötte, és a személyesen szavazó polgárok osztályába tartozik.

A választó kerületek eltörlésével, az alkotmányos jogokat gyakorló polgárok összege, a törvényhozásban befolyás gyakorolhatására, valamint az országgyűlési képviselők megválaszthatására nézve a törvény hatóságok, és községek testületébe olvasztatván be, és így ezen két legsarkalatosabb alkotmányos jognak érvényesítése a törvényhatóságok testületi közgyűlésére ruháztatván át, mi természetesebb, mint az, hogy a megyé-é vagy kerületé lévén a szavazat, a képviselő csak tolmá-

csolója, és így eszköze lévén a megye illetőleg kerület által nyilvánuló véleménynek, következképen, nem mint a központosítási rendszerben a hol egy megye 5 vagy 6 követ gyámsága alá helyezvén magát, ennek megválasztásával törvényhozói jogát a képviselőre átruházván, ezt korlátlan hatalommal ruházza fel a legfőbb államjog gyakorlatára a törvények hozatalára, illetén tökéletlen, és a nép szabadsági eszmék kifejezésére nézve ferde rendszer alkalmazásával, a választók részére nem maradván egyéb biztosíték, mint a mi a megválasztott képviselő személyes jellemében feltalálható, s így a valódi felelősség eszméje itt teljesen mellőzve lévén, azonban a megbizással bíró megyei követek ugy esküjök valamint utasításuknál fogva, és az ebből kifolyó azon kötelezettség, miszerint visszahívásuk terhe alatt minden teendőikről, melyek a hon gyűlésen előfordulnak, — küldöiket havonkint értesíteni köteleztetnek már magában ezen jelenség oly felelősséget feltételez, miből önként következni kell annak, hogy ők csak eszközei lévén a törvényhatóságok részére nyilvánuló közakaratra, minek folytán mint képviselőknek, kik a szó legvalódiabb értelmében egyéneket és elveket képviselnek, saját szavazataikat nem is érvényesíthetik a törvényhozás terén, hanem küldök szavazatának kelletik ott általuk érvényesíttetni, már pedig a törvényhatósági testületekbe olvasztatván be az egész nemzet összessége, mi természetesebb mint az, miszerint a törvényhatóságok területét, polgárai számát ezeknek vagyoni állását véve tekintetbe, az osztó igazsággal összeegyeztethető nem volna, hogy a 10. □ mértfölddel bíró Torna vármegye annyi szavazattal járulna a törvények megalkotásába, mint Pest vármegye, a mely 200.

□ mértföld területű, vagy Bihar a mely még ezt is 20 □ mértfölddel felül haladja, — ezen elősorolt indokoknál fogva én azt javasolnám, hogy a megyéknek, ugy a kerületek, valamint a városok részére ugyanazon szavazatok adatnának meg, melyek az 1848. V. t. cz. 5-ik §-ában feltüntetve vannak, — e mellett minden megye 2 követet választana, egyiket a másikának ellenörködése tekintetéből, de különben is minek az a sok auskultáns követ, de a törvényhatósági rendszer felállításánál fogva miután ezekben képviseltetnék a nemzet, felesleges volna a nagy követségi szám alkalmazása, — a központosítási rendszernek hiábavalóságát a jelen hongyűlés esetei is többször tanúsították, mert hányszor történt meg, és most is naponta megtörténik, hogy a képviselők számának legalább egy harmadrésze még szavazni sem jelenik meg az országos ülésekben, nem lévén semmi felelősség reá ruházva, azon időt melyet képviselői köteleességének teljesítésére kellene fordítania, nagyobb részt otthon tölti el, vagy ki tudja hogy merre ulazik magán ügyei elintézésé végett.

Sokan azt az ellenvetést tehetnék a törvényhatóságok által adandó collectiv szavazatok alkalmazására nézve, miszerint ezek nem részvénytársulatok, hol a tagok szavazati mennyiségét, a részvények száma határozza meg, de különböztetni kell a központosító rendszert, hol az egyének absolute szerepelnek, s minden hatalom korlátlan modorba ezek kezébe van letéve, a megyei testületi rendszertől, hol a törvényhatóságokban lakó különböző állású és vagyonú polgárok ezreinek szavazatairól van szó, mely rendszer alkalmazásával a képviselő a mint már fentebb mondtam, csak eszköz, míg a törvényhozási souverain jog nem 446 meg-

választott képviselő egyéni önkénye által, hanem a hazai összes törvényhatóságok összege által gyakoroltatik, a törvényhatóságok sok tekintetben midőn ezeknek képviseltetéséről van szó, hasonlítanak a részvénytársulatokhoz, mert már az csakugyan igaz, hogy sz. kir. Pest város összes polgárait méltán megilletteheti 5 szavazat akkor, a mikor Gyöngyös, vagy Halas városok 1 és 1 szavazattal járulnak a törvények megalkotásához, míg Bihar ilyenkor 12 szavazattal, Pest és Bács megyék pedig 10 — 10 szavazattal folynak be a szönyegen forgó tárgy eldöntéséhez.

Az országgyűlés képviselő házának jelenlegi alkotására nézve tanácskozási tekintetben, csak annyit kívánok megjegyezni, miszerint az a mostani alakjában, oly értelemben véve azt, hogy elnökeit, jegyzőit maga választaná meg, valamint a tanácskozások folyamának ügyrendjére vonatkozó szabályokat hasonlóan, a képviselők számának osztályokbani elosztását, miután a törvénynek ezen intézkedései gyakorlatiak, és helyesek, jövődöre az én véleményem szerint is fentartandóknak vélném.

A felelős kormány intézmény már természeténél fogva állását az álladalomban a nemzet többségének kifolyó akaratából tartván fel, ha az összes törvényhatóságok többsége a felelős kormány működésével kormányzati tekintetben nem lenn megelégedve, követelik által a hon gyűlésen a ministerium irányában bizalmatlanságot szavaznának, ezen esetben midőn a törvény hatóságok testületében az általam fentebb előadott qualificatiók alkalmazásával oly tekintélyes erkölcsi és értelmi erő rejlenék, miszerint ezen különböző de közös érdekeiknél fogva még is egy célra törekvő polgári elemek ösz-

sze tömörülése folytán, itt már nem úgy mint a választó kerületekben összpontosuló nagyobb részt nyers erőből álló tömeg irányában, hanem a szó legvalódiabb értelmében az összes nemzet valódi akaratának köznyilvánulását vehetné a ministerium tetteire nézve kárhóztatólag midőn ily hatalmas közvélemény által szállítatnék fel arra nézve, hogy kormányzói állásától vegyen búcsút, ezen eset előállításával, ha ő felsége a felelős kormányt megtartani, vagy a kormány még egy kísérlet alkalmazásával a maga helyét másoknak átengedni nem akarná, ezen esetben szabadságában állana mind azon indokok elősorolásával, melyeknél fogva a kormány továbbra is megmaradni kívánna ügyét a felső házhoz fellebbezni, és ha itt a képviselő házzal ellenkezőleg a ministerium bizalmi szavazatban részesülne, ezen esetben ő felsége az országgyűlést rögtön feloszlátná, és az összes hazai törvényhatóságokhoz általa leküldendő leiratban elősorolná és kifejtené mindazon okokat, melyek folytán az eddigi kormányt továbbra is megtartani kívánná, s miután a törvényhatóságok képviselői a ministerium ellenébe nyilvánított bizalmatlansági szavazatok által nem csak a részükre adott részletes utasításaiknál fogva, hanem a törvényhatóságok által adott általános megbízásaik folytán is, és így saját elveik érvényesítésénél fogva is működtek, az ebből keletkező okok előidézésével arra a célra, hogy a ministerium lemondjon eddigi kormányzati állásáról, -- következőképen az Ő felsége által a törvényhatóságokhoz küldött leiratban nem csak a ministerium további megmaradását tárgyazó előterjesztésre adandó válasz-utasításokra szólítaná fel Ő felsége az összes törvényhatóságokat, hanem egyuttal oda is utasítaná, hogy az országgyűlési képviselő-

selők ujonnan megválasztását vegyék foganatba. Ha az ujonnan megalakult képviselőház a törvényhatóságok részéről számukra adott utasítások folytán ismét bizalmatlanságot szavazna a ministerium irányába, ezen esetben a ministerium többé a kormánybani állását meg nem tarthatván, a kormányzati tért másoknak oda engedni kötelezletnék, magába értetődvén, miszerint az 1848: III-ik t. cz. 32-ik §-a értelmében mindenekről beszámolni kötelezletnék, melyek a nemzet által kezelése alá helyeztettek.

A törvény hatóságok kormányzására vonatkozólag én részemről nem ohajtanám a főispánokat ezek élére oly hivatalos minőségben állítani, mint azt tisztelt hazánkfia Tisza Kálmán úr munkájában előadá, mivel a főispáni hivatal ha nem méltóság, hanem tisztán csak főkormányzó tisztviselő, ezen minőség igen bureaucraticus színezetű, mely a Francia mintájú departamák főpraefectusa-ihoz hasonlít, a magyar municipalis életben a főispánok személyét mindig úgy tekintettük, mint a kik a megyei autonomia élén Ő felsége személyét és így az uralkodó kormány érdekeit képviselik, s különösen felügyelnek arra, hogy a törvényhatóságok az alkotmány által részükre biztosított jogaikon túl ne terjeszkedhessenek, hogy a megyei hivatalok viselésére erkölcsi és műveltségi tekintetben oly egyének alkalmaztassanak, a kik polgári állásuknál fogva a király, és haza érdekében képesítve legyenek mind azt megtenni, és mások által is megtétetni, melyeknek megtételére a végrehajtó hatalom által köteleztetve vannak, a magyar emberben már természeténél fogva benne van az a nemes büszkeség, miszerint szivesebben teljesíteni a reá szabott kötelezettségeket, ha azokra oly férfiak által hivattatik fel, kik vagyoni, és

tanácskozmány tagjai előtt, kiket a tisztujitást megelőző közgyűlés e végre azon polgárok sorából választani fog, kik semmi féle hivatalra lépni nem kívánnak — kötelezteni fog bemutatni, a tanácskozmány ezen bizonyítványokat a főispánnal együtt megvizsgálván, ezekre nézve észrevételeit megteszi, az illető főispán mind azon egyéneket, a kik a hivatalos állás elfoglalásására törvényben megalapított képességüket ugy erkölcsi, vagyoni, valamint képzettségi tekintetben kimuttaták azon hivatalra melyért folyamodtak, csak azon esetben tartozik kijelelni, ha a folyamodó kívánata a tanácskozmány többségének kívánatával is találkozni fog, különben a folyamodók kisebb hivatalokra is, mint minőért folyamodtak, kijelelhetők lesznek, ha a tanácskozmány többsége bizonyos egyének iránt ily szellemben nyilatkoznék. A tisztválasztó közgyűlés bekövetkeztével az első osztályu szavazó polgárok, kik a törvény által személyenkénti szavazattal felruházva volnának, a községek képviselőivel együttesen a főispán által történendő kijelelések folytán először a központi összes tisztviselőket választandják meg, magában értetődvén itt is, hogy a községi képviselők a községbeni központi tisztviselőknek történt megválasztásukról szóló jegyzőkönyvek beadásával fogják szavazatukat érvényesíteni. Ezután a szavazó polgárok járásokra osztatván el, minden járás a maga járásbeli tisztviselőit azon mód szerint fogja megválasztani a mint a központi tisztviselőket már megválasztotta.

A közigazgatás véleményem szerint el lenne különítendő a törvénykezési osztálytól, — a közigazgatási tisztviselők hat évre választatnának meg, míg a törvénykezésiek 12 évben egyszer jönnének választás alá, maga

a felelős kormány intézmény természete úgy kívánná, hogy különösen a közigazgatás ágaiban ne lennének annyi hivatali változásoknak kitéve a felelős kormány végrehajtó közegei, mely a végrehajtás egyöntetűségére nézve igen hátrányos lenne, hasonlóan a törvénykezési osztálynál is a birói függetlenség fentartására igen veszélyes lenne a gyakori választás, de ellenben a központosítási rendszernek mintegy kifolyását a kormány részére engedélyezendő minden hivatalos állomásra a kinevezési jogot nem volnék hajlandó soha általadni, mert az ezen munkában előadott választói, és hivatali qualificatiók felállításával jól kiképzett tiszti kart lehetne a választói urnákból kihozni, e mellett a kinevezéssel járó kedvezések a személyiségekre vonatkozólag inkább mellőzhetnének, az örökösen kinevezett tisztviselő a megyei közvélemény ellenörködésétől elvonatnék, mi a közönségre nézve kiváló kezesség, de legfőbb tekintetben a megye jogai a választás által biztosítottának, és a központosítás a hatalom kiterjesztése tekintetében nem venne oly nagy arányokat, mintha a választások mellőzésével a municipalis tisztviselői kar létele, vagyis hivatali állása a kinevezésnél fogva egészen a kormány hatalma alá helyezettnek.

A törvényhatósági közgyűlések a régi bevett szokás szerint egy évben négy ízben tartatnának meg, ezen közgyűlések tartását megelőzőleg köteleztetnének a megyék főkormányzói, vagy alispánjai a szönyegre kerülendő tárgyak közül azokat a jegyzői hivatal által lényegükre nézve rövid kivonatban a törvényhatóság öszves községeivel közölni, hasonlóan ezen közlések megtörténésével, a községek évenként négyszer tartanának gyűlést, és ezt úgy alakítanák meg, a mint a követi u-

tasítások adásáról szőlő közgyűlések tartására nézve már fentebb előadám, ezen községi közgyűlések a megye részéről velük közlött tárgyakat tanácskozás alá vennék, és ezek iránt a szükséges utasításokat a megye gyűlésre megválasztott községi képviselőiknek részletes vagy általános tartalom szerint megadnák, valamint a saját szükségeikből felmerülő ügyekről indítványt tennének, arról határoznának, és ezen határozatot indítványként az évnegyedes megyei közgyűlésen érvényesítés végett községi képviselőik által előterjeszhetnék. A megyei közgyűlés ugyanazon mód szerint vitatná meg az eleibe terjesztett ügyeket, a két osztályú polgárok részvételével és a tiszttviselői kar hozzájárulásával, a mint fentebb a követ utasítás adásáról szőlő közgyűlés alakulására nézve előadatott, a szabad tanácskozhatás folyamára nézve köteletségében állana minden törvényhatóságnak házfegyelmi szabályokat alkotni, hogy ez által minden egyes polgárnak vélemény nyilvánulása teljesen biztosítottassék.

A községek az ügyek végrehajtása tekintetében teljesen a megyei hatóság alatt állanak, úgy annyira, hogy a kormány részéről a megyékhez végrehajtás végett leküldött rendeleteket, ha azok a megyétől hozzájuk küldetnének le, mindenkor a megye közegei, illetőleg szolgabírói által elrendelteteket köteleztetnének feltétlenül foganatba venni, mert a községek a kormány részéről okozott sérelmeket egyedül a megyei képviselő útján orvosolhatnák, de ezeknek orvoslásába bebozsátkozni közvetlen soha sem volnának jogosítva, hasonlóan ha a megyei tiszttviselők részéről okozott sérelem előfordulás esetében a községek testületileg ellentállás kifejtésére szinte nem volnának jogosítva, hanem e részbeni panaszuk orvoslását képviselőik által a megyei

gyűlés előtt kérelmezhetnék. A törvényhatósági kisgyűlések a megyei közgyűlés által minden hóban egy bizonyos napra tüzetnének ki, — a két osztályú polgárok, úgy a személyesen szavazók, valamint a községi képviselők, és a nagyobb birtokosok, és testületek meghatalmazottjai, ha az egész évben tartandó négy közgyűlések közül egyben sem jelennének meg, azok, a kik betegség, vagy igen fontos okok kivételével kimaradnának, a négyszer egymásutáni kimaradás a polgári jog elvesztését vonná maga után.

Hogy törvénykezési rendszerünk minő alakot veend a törvényhatósági rendszer szervezésével, ez még a jövődőség titkai közzé tartozik, de nem is a jelen munka keretébe való, ennek jövő szervezésére nézve véleményt nyilvánítani, csupán Szentkirályi Mór úr tisztelt hazánkfiának az eszme töredékek című munkájában felhozott azon állítására, miszerint a tisztelt úr azt kíváná hogy a telek bíróságok, a telekkönyvi intézmény tökéletesítése céljából járasonkint állíttatnának fel, és a volt Bach rendszer mintájára a járási szolgabírók mellé társ bíróságok állíttatnának fel, erre nézve csak annyit bátor vagyok megjegyezni, miszerint az illetén rendszer nem hogy célra vezető volna, sőt inkább az igazság kiszolgáltatást ismét abba a lassu complicált, és szerfelett költséges helyzetbe rökkeneté vissza, melyet a Bach rendszer felállításával tapasztaltunk, holott az igazság kiszolgáltatásánál a gyorsaság, kivált kisebb jelentőségű ügyeknél a fő kellék, a szóbeli peres eljárás, ha az ügyvédek hosszú replicázásaival nem állana kapcsolatban, ha tisztán a szóbeli védelemre szorítkoznék, s nem volna hozzá ragasztva azon kifejezés, hogy a szolgabírók csak könnyen kideríthető ügyek elítélésére

illetékes bírák, ezen esetben igen sok ügyes bajos ember hamarább jutna célhoz, hátha még el gondoljuk, hogy a telekkönyvi hivatal egy helyről, vagy is a törvényhatóság központjából elszállítatnék, és négy vagy öt helyen a járásokban állítatnék fel, hogy ennek a felszerelése az álladalomnak mily roppant költségébe kerülne ismét, ezt azt hiszem azok előtt, kik a telekkönyvi intézménnyel csak legkevésbé is ismeretesek, tovább fejtegetni felesleges.

A jelen munka folyamában felmutattam mindazon veszélyeket, melyek a nemzetet a felelősség nélküli képviselő ház fenállásával érhetné, mely körülménytől csak azon esetben lenne megóva, ha a törvényhatósági testületek részvéte biztosíttatnék a törvények megalkotására nézve. Az egész munka folyamában midőn én a megyék rendszerét fejtegettem, ugyan azon rendszert értettem alkalmazás tekintetében azon hazai városi hatóságokra nézve is, melyek az 1848. XXIII. t. cz. §-aiban megemlítve vannak, ezek rendezésére vonatkozólag. A városokra nézve is szinte két osztályu szavazó polgárokat kívánnék alkalmazni, kik a követek részére adandó utasítások készítésére, valamint az országgyűlési képviselők, és a városi tisztviselők megválaszthatására jogosítva volnának, csak hogy a város maga képezvén egy nagy községet, itt már a collectiv szavazatok elő nem fordulhatnának, mint a megyéknél, hanem a nevezett t. cz. 21—22. §-ai utmutatásához képest a városi képviselők a város azon polgárai által bizonyos számban választatnának meg, a kik az V-ik t. cz. 2-ik §-a szerint az országgyűlési képviselők megválasztására jogosítottak, míg ezan bizonyos számú képviselők a személyes szavazattal bíró első osztályu képviselőkkel ugyan azon rendszerint, mint a megyéknél, készítenék a követi utasításokat,

és vinnék a közgyűlések egyéb teendőit az V. t. cz. 2-ik §-a szerint választhatási joggal felruházott polgár közönség egy bizonyos helyiségben megválasztván a városi képviselők számát, egyszersmind ezek részére a polgármester, vagy kapitány által kitűzött népgyűlésen utasításokat is adhatni jogositva volnának, a tisztviselőket különben is az egész városi választó közönség választaná meg, valamint az országgyűlési képviselőket miután az ezek által választott képviselők, és személyesen szavazó első osztályu polgárok, a választó tömeg utasításából volnának jogositva a közgyűlések teendőit végezni. Mind azon városok, melyek az 1848. V. t. cz. 5-ik §-a értelmében követ küldési joggal birnak, valamint azok, a melyek csekély népességüknél fogva más választó kerületekkel együvé kapcsolattak, ezen kapcsolat az országgyűlési képviselők megválasztására, és az ezek részére adandó megbizásokra nézve megmaradandó lenne.

Végre szükségesnek tartom még felemlíteni, miszerint hazánk, az 1867. XII. t. cz. értelmében a sanctio pragmaticából kifolyó közös védelem tekintetében, az Ő felsége örökös tartományaival szövetséget kötván, az úgy nevezett közös ügyek elintézését, egy az országgyűlés mind két házának kebeléből kiküldött bizottságra ruházta át, s miután az általam felállított rendszer szerint a nemzet részéről megbizással biró, a nemzetnek felelős alsó háza gyakorolná a törvényhozói hatalmat, ebből kifolyólag szükségképen a képviselő ház is a körülmények tekintetbe vételével szinte jogositva volna, a közügyi bizottság tagjainak részére szinte részletes, vagy általános megbizásokat adhatni, ezen megbizások pedig szinte a képviselő ház megbizással biró képviselői részé-

ről származván, mi természetesebb, minthogy a közösi bizottság a maga leendőire szinte a nemzeti megbizás egyenes kifolyása lenne, csak hogy ezen utasítások adásánál a képviselőknek, a kölcsönös birodalmi kapocs fenntartását kifeledni, vagy azt szemelől téveszteni soha sem lehetne.

A jelen munka szük keretében elő adtam mind azt, a mit a központositási rendszer káros alkalmazásával a nemzetet érhetné, megmondottam, hogy a felelős kormány intézmény legnagyobb kincse jelenlegi alkotmányunknak, de csak azon kizárólagos feltétel alatt, ha azt nem a csak választói joggal biró polgárok szavazatából választott képviselőköl alakult párttöbbség tartandja fel; hanem ha az összes hazai törvényhatóságok összege, mely maga a nemzet, ennek közös részvételéböl meriten-di a felelős kormány, fennállásának életfeltételeit, mert a biztosíték legfőbb kezssége az alkotmánynak, már pedig a pártok önkényéböl teljes biztosítékot meríteni nem lehet. A központositók mindig Angliára mutatnak, midön irányelveiknek érvényt szerezni kívánnak, én erre csak azt felelem: az Angol nemzet nagy idők lefolyása óta bir már parlamentaris felelős kormányval, de sohasem hirt megyei rendszerrel, sem közvetlen törvényhozói joggal, mi nem birtunk parlamentaris kormányformával, de birtunk közvetlen törvényhozói befolyással, s most midön azt, a mi után oly soká epedtünk, a felelős kormány után, megnyervén ezt, azt ohajtjuk, hogy ennek megnyerésével a törvényhozásbani részvételünket is továbbra megtarthassuk, mivel e kettő kapcsolatban egymással lehet csak a nép szabadság teljes kifejezése, és a felelösség elvének a szó legvalódiabb értelmében életbe léptetése, és bár mit kísértsenek meg a központositók, a

kik abszolút törvényhozói hatalomra vágnak, ha a nemzet erőssen akarni fogja, nincs hatalom mely a törvényhatóságoktól ezen sarkalatos jogokat elvehetné, mivel ezek adják az irányt a jelenlegi törvények szerint is a képviselők megválasztására nézve, s mit mondanának a központosítás hívei, ha egy szép reggelen a nemzet nagy többsége az ország minden területeiben kimondaná azt, hogy a választó kerületek helyeire többé megbízás nélküli képviselőt választani nem fog, vagy ha a jelen törvényhozás asztalánál diadalmaskodnék a központosítási rendszer, mit mondanának azon képviselő urak, kik ezen esetben mit én sohasem feltételezek — a követ megbízási jog eltörlésére szavaznának, mely előbb utóbb a megyék megsemmisülését vonná maga után, ha a nemzet a teljes öntudatra felébredne — ha a választók szembe kimondanak ezen képviselő uraknak, hogy soha többé képviselőkül az országgyűlésre választatni nem fognak, mivel a megyék legsarkalatosabb joga ellen szavazván, ezek közvetlen megbízása nélkül ez által a bizalmat személyük iránt örökre elvesztették, én már illy nyilatkozatokat eddig is több helyen az országban haltottam, még pedig tekintélyes egyéniségektől, igaz, hogy az ellen táborba is vannak sokan és igen sokaknak, kik e sorokat olvasandják, véleményem nem fog tetszeni, erről előre megvagyok győződve, de jelen munkámat nem is a doctrinairek, sem pedig a központosítást kedvellő fővárosi journalisták kedvéért irtam, hanem hazámnak azon érdemes, és tekintélyes polgáraihoz, főrangú férfiaihoz, és az igen kipróbált közép osztályú férfiakhoz, kik a megyei élet terén tanulták megismerni az életet és political kormányzást az igen tisztos rendű városi ipar üzőink, kereskedőinkhez, és józanabb értelmű földmiveseinkhez

kivántam én szerény véleményemet intézni, kiknek hasznos működéséből virágozhatik fel egykor hazánk, s erősödhetik meg a felséges uralkodó házzal, és ennek tartományaival kötött legújabb szövetség, — kötelességemnek tartottam pedig szeretett hazámfiait a jelen időszakban, midőn a megyék sorsa nem sokára a törvényhozás által eldöntetni fog, azon komoly veszélyekre figyelmeztetni, melyek a központositás meghonosulásával hazánkat érhetnék, — ha eszmét ébresztettem, ha némileg óvatossá tettem hazámfiait ezen sorok elolvasásával a központositók csábjai ellen, ez már részemre, mint a nemzet egyik legigénytelenebb napszámosa részére elég arra nézve, hogy tollat hiába nem fogtam kezembe.

Dr. BALLAGI GÉZA.

